

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Soudní dvůr Evropské unie a jeho role ve vývoji evropské
integrace**

Tereza Tolarová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a britská a americká studia

Bakalářská práce

**Soudní dvůr Evropské unie a jeho role ve vývoji evropské
integrace**

Tereza Tolarová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Ráda bych poděkovala PhDr. Mgr. Petru Jurkovi za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky.

Obsah

1. Úvod	6
2. Soudní dvůr Evropské unie.....	10
2.1. Vývoj, právní úprava	10
2.2. Tribunál.....	13
2.3. Specializované soudy.....	15
2.4. Struktura Soudního dvora	16
2.5. Pravomoci a působnost Soudního dvora.....	20
2.5.1. Mezinárodní arbitráž.....	21
2.5.2. Ústavní soudnictví	22
2.5.3. Správní soudnictví	23
2.5.4. Civilní soudnictví.....	23
2.5.5. Omezení pravomocí Soudního dvora EU	23
2.6. Druhy řízení	24
2.6.1. Řízení o předběžné otázce	25
2.6.2. Řízení o žalobě pro nesplnění povinnosti	26
2.6.3. Řízení o žalobě na neplatnost aktů orgánů EU	27
2.6.4. Řízení o žalobě pro nečinnost.....	29
2.6.5. Řízení o žalobě na náhradu škody způsobenou EU.....	30
2.6.6 Průběh řízení	31
3. Vliv Soudního dvora a jeho významné rozsudky.....	32
3.1. Aktivismus Soudního dvora.....	32
3.2. Princip přímého účinku.....	35
3.3. Princip nadřazenosti.....	38
3.4. Soudní dvůr a interpretace základních lidských práv	39
3.5. Metody výkladu	41
3.6. Reakce na aktivismus Soudního dvora	43
4. Závěr	48
5. Seznam použité literatury a pramenů.....	52
6. Resumé	57

1. Úvod

Evropský soudní dvůr, nově oficiálně označovaný Soudní dvůr Evropské unie¹, má své sídlo v Lucemburku a vznikl na základě Smlouvy o Evropském společenství uhlí a oceli v roce 1952. Soudní systém EU se vyvinul ve velmi významného institucionálního hráče. Soudy EU nejen řeší konkrétní spory vzniklé v průběhu evropské integrace, ale přispěly i k formulaci nedůležitějších strukturálních vlastností evropského práva nebo vývoje vnitřního trhu.

Soudy jsou nedílnou součástí každého uskupení, které je založeno na vládě práva. EU má vlastní soudní systém, představovaný Soudním dvorem Evropské unie, který se skládá ze Soudního dvora, Tribunálu a specializovaných soudů. Jejich charakteristickým znakem je nezávislost a patří mezi nadnárodní orgány EU. Ačkoliv se moje práce soustředí především na Soudní dvůr EU, je stále třeba nezapomínat, že soudy EU tvoří společně Soudní dvůr EU a všechny vnitrostátní soudy členských států.

Stěžejním tématem mé práce je význam Soudního dvora EU pro vývoj evropské integrace. A ačkoliv je součástí Soudního dvora EU i Tribunál a Specializované soudy, konkrétně zatím jen Soud pro veřejnou službu, ve své práci se budu převážně zabývat Soudním dvorem, jelikož z hlediska důležitosti řešených případů Soudní dvůr jasně dominuje. Soudní dvůr má nepopíratelný podíl na současnou podobu Evropské unie. Jelikož nebyl závislý na politickém vývoji ve Společenství, stal se v 60. letech velmi důležitým pro prohlubování evropské integrace. Úloha Soudního dvora spočívá v zajišťování dodržování práva, jehož jednotné používání je významným nástrojem integrace a podporuje tak ideu postupného sjednocování.

Cílem této bakalářské práce je zodpovědět si několik otázek, a to jaký přínos má Soudní dvůr Evropské unie pro rozvoj integrace, čím a jak dotváří právní řád EU a jak toto dotváření přispívá k integraci. Jaká je povaha Soudního dvora jako instituce a zda se chová jako soud nebo politický orgán. Nejprve se budu zabývat vnitřním fungováním evropské soudní soustavy a jaké pravomoci má Soudní dvůr v

¹ Lisabonská smlouva, která koncem roku 2009 zrušila Evropské společenství, které je nahrazeno novým pojetím Evropské unie, výrazně změnila terminologii.

institucionální strukturu EU. Poté se budu věnovat jeho soudcovské tvorbě práva a také dotvářením práva. Dotváření práva můžeme popsat jako vyplňování mezer v právních předpisech nebo odstraňování nedokonalostí. Soudcovská tvorba práva na rozdíl od dotváření nenavazuje na již existující právní normu. Takto byla vyvinuta například zásada přednosti evropského práva či pravidlo odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným přenosem evropského práva.

Ve své práci budu vycházet především z české i zahraniční odborné literatury a z primárních zdrojů. Budu používat jak knižní zdroje a odborné články tak i internetové zdroje, jelikož vývoj EU je neustálý a některé knižní zdroje mohou být z tohoto důvodu zastaralé. Z primárních zdrojů budu využívat hlavně zakládající smlouvy a významné judikáty, pomocí kterých Soudní dvůr dotváří a vytváří právo EU. Pracovat budu především s těmito monografiemi: Politický a právní rámec evropské integrace od Šlosarčíka a jeho článek Evropa soudců a Evropa politiků, EU Law od Craiga a Búrcey, dále Evropské právo od Tichého, Reinera, Krále, Svobody a Zemánka.

V první části mé práce bych se chtěla věnovat Soudnímu dvoru Evropské unie po institucionální stránce, a tím zjistit povahu této instituce. V první kapitole se zaměřím na výchozí principy založení Soudního dvora a jeho vývoji, který je obsažen v právním základě. Jelikož k důkladnému poznání postavení a skutečného významu Soudního dvora je potřeba vysvětlit důvody jeho vzniku, uvést postupný vývoj jeho úlohy v rámci evropských orgánů a poznat právní předpisy, které jeho postavení upravují.

Další kapitolu bych ráda věnovala struktuře Soudního dvora, konkrétně složení Soudu a postavení jeho členů, jelikož nám to pomůže zjistit, jakým aktérem Soudní dvůr vlastně je. Zda se rozhoduje autonomně a zda je neutrální. V následující kapitole bych se chtěla zabývat působností a pravomocemi Soudu. Jakožto právní společenství musí EU svým členským státům i jejich příslušníkům poskytovat právní ochranu. Tuto funkci právě zajišťuje Soudní dvůr EU, který je komplexní soudní institucí právní ochrany a za tímto účelem jsou mu svěřeny různé pravomoci, které se budu v této kapitole snažit popsat.

S jeho pravomocemi souvisí řízení před Soudním dvorem, jelikož prostřednictvím těchto řízení řádně plní své úkoly, mezi které patří především

zajišťování výkladu a aplikaci smluv a sledování dodržování práva ze strany institucí, členských států a dalších subjektů Evropské unie. V této kapitole se budu tedy zabývat konkrétními druhy řízení jako je: řízení o předběžné otázce, řízení o žalobě pro nesplnění povinnosti, řízení o žalobě na neplatnost aktů EU, řízení o žalobě pro nečinnost a řízení o žalobě na náhradu škody způsobenou EU. Tato řízení slouží k dodržení jednotného používání práva v členských státech, a proto jsou významným nástrojem integrace a každé z nich nějakým způsobem přispívá k procesu integrace. Jak které řízení přispívá k procesu integrace v této kapitole popíšu. Nakonec krátce zmíním i průběh a zásady řízení.

Druhá část mé práce se bude snažit o zodpovězení otázky jak Soudní dvůr dotváří právo Evropské unie a jakou integrační funkci toto dotváření má. Zde se budu zabývat Soudním dvorem EU jako tvůrcem práva, protože soudnictví se výrazně podílí na rozvoji práva spočívajícím v jeho dotváření. Rozhodnutí Soudu mají nemalý význam pro vývoj v oblasti společných politik. Například Soudní dvůr podpořil řadu rozsudků vytváření společného trhu. Dále soudy EU řeší konkrétní spory nejen vzniklé v průběhu evropské integrace, ale přispěly i k formulaci nejdůležitějších strukturálních vlastností evropského práva². To dokládá celá řada případů, které jsou považovány za precedentsní a které zde také zmíním.

Soudní dvůr se občas dostal i za hranici pravomocí, kterou mu udělují Smlouvy a v některých ohledech si vykládal Smlouvy velmi volně, proto se setkal s odporem některých politiků a odborníků, kteří jeho činnost neschvalovali a obviňovali ho ze soudního aktivismu. Aktivismus Soudního dvora popíšu v této kapitole, protože aktivity Soudního dvora plynoucí z tohoto aktivismu, přispěly na prohlubování integrace. Díky těmto aktivitám vznikly totiž zásady jako je princip přímého účinku a princip přednosti. S principem přímého účinku souvisí princip nepřímého účinku, proto ho zde také stručně zmíním.

Díky těmto zásadám je unijní právo odlišné od mezinárodního i vnitrostátního práva. Charakteristická je pro něj nadstátní povaha a přednost před právními řádými členských států EU. Jednotné používání a dodržování práva je významným nástrojem integrace. Princip přednosti unijního práva před vnitrostátním právním řádem byl

² Jako je doktrína přednosti a přímého účinku komunitárního práva.

deklarován Soudním dvorem v řadě jeho rozhodnutí, které budou v této kapitole také popsány. Dále se budu zabývat judikaturou, která deklarovala princip přímého účinku, jenž zaručuje efektivní fungování práva EU. V této kapitole se budu snažit zjistit, jaký vliv měly tyto zásady na integrační proces.

Soudní dvůr byl též velmi aktivní v aplikaci Evropské Úmluvy o lidských právech v judikatuře³, proto zmíním i interpretaci Soudního dvora základních lidských práv. Ochrana lidských práv se totiž nikde výslovně neobjevovala, ale díky judikatuře Soudního dvora se stala nedílnou součástí obecných právních zásad, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje. Také zde krátce popíšu metodu výkladu, jelikož metodami výkladu, který Soudní dvůr používá, bylo umožněno jeho expanzivní pojetí činnosti a vyplnění mezer v evropském právu. A jelikož je přínos Soudního dvora k rozvoji integrace hojně diskutován, ať už v evropském právu či v evropských studiích, proto zde na závěr zmíním reakce a argumenty, které se v průběhu času ohledně aktivismu Soudního dvora objevily a krátce shrnu svůj pohled na danou věc.

³ Judikaturou nazýváme rozhodovací činnost soudu nebo soudů, projevující se ve formě soudních rozhodnutí.

2. Soudní dvůr Evropské unie

2.1. Vývoj, právní úprava

Soudní dvůr EU patří k zakládajícím institucím Evropské unie. Původně ale neměl být součástí nadnárodní struktury přímo soud, ale pouze účinný systém arbitráže, který by řešil spory mezi členskými státy a chránil společně definované cíle. Navzdory tomu Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (dále jen ESUO) zařadila mezi své základní orgány i nezávislý Soudní dvůr, který se v roce 1952 stal součástí institucionální struktury. Se založením Evropského hospodářského společenství (dále jen EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (dále jen Euratom) došlo v roce 1957 k vytvoření jediného soudního orgánu, jenž měl sloužit pro všechna Společenství, nicméně s rozšířenými kompetencemi v rámci nových smluv.

Právní postavení Soudního dvora bylo tedy od začátku zakotveno v zakládacích smlouvách⁴. Tyto smlouvy svěřovaly Soudnímu dvoru úlohu zajišťování dodržování práva Společenství. Podle Daniela Karzela je Soudní dvůr unikátním orgánem svého druhu, protože „[p]říslušnost Soudního dvora je založena na principu *svěřené pravomoci (competence d'attribution)*, což jinými slovy znamená, že Soudní dvůr může jednat pouze v mezích oprávnění stanovených zakládacími smlouvami a ostatními předpisy“ (Karzel, 2006: 90). Princip svěřené pravomoci znamená, že žádná pravomoc EU nemůže být původní, všechny jsou pouze odvozené od členských států, které rozhodují o rozsahu pravomocí EU. Jinak řečeno Soudní dvůr EU má oprávnění pouze k výkladu a k aplikaci práva Společenství, na rozdíl od národních soudů, jimž je svěřena všeobecná pravomoc.

Soudní dvůr EU prošel jako jedna z mála institucí jen omezeným počtem změn, kdy byl upravován počet soudců z důvodu rozšiřování Společenství. Výraznou změnu přinesl až Jednotný evropský akt (dále jen JEA), který zřídil „při Soudním dvoru soud oprávněný ke slyšení a rozhodování v první instanci určitých kategorií

⁴ Články 31 až 45 Smlouvy o ESUO, články 164 až 188 Smlouvy o EHS, články 136 až 160 Smlouvy o Euratom

řízení či žalob vznesených fyzickými nebo právníckými osobami⁵, neboli Soud první instance. Soud první instance byl zřízen za účelem přenesení některých kompetencí a rozdělení agendy Soudního dvora z důvodu přetíženosti.

Smlouva o EU z roku 1992 strukturu a již existující pravomoci Soudního dvora neovlivnila, ale došlo k jejich úpravě podle vymezených pilířů tzv. Maastrichtského chrámu, v rámci kterého získal Soudní dvůr pravomoci v I. pilíři a částečně byla otevřena možnost pro jeho budoucí působení ve III. pilíři, které potvrdila Amsterodamská smlouva. Naproti tomu Smlouva z Nice ustanovení o Soudním dvoru značně změnila. Za výklad evropského práva a provádění smlouvy již není odpovědný pouze Soudní dvůr, ale také Soud první instance⁶. Dále se Smlouva dotýká pravomocí Soudního dvora. V nově vloženém článku 229a zdůrazňuje možnost přenést na Soudní dvůr „pravomoc rozhodovat ve věcech týkajících se aktů přijatých na základě této smlouvy, kterými se na úrovni Společenství upravují práva k průmyslovému vlastnictví“⁷. Smlouva rovněž upravuje počet a původ soudců.

Nynější poslední novelizační smlouva, která upravuje tato ustanovení Soudního dvora EU, je Lisabonská smlouva z roku 2007, která vstoupila v platnost v roce 2009. Tato smlouva zvyšuje soudní kontrolu Dvora tím, že mu svěřuje nové pravomoci a rozšiřuje jeho dohled nad dalšími orgány EU, kdy na základě článku 269 Smlouvy o fungování Evropské unie má Soudní dvůr „pravomoc rozhodovat o legalitě aktů přijatých Evropskou radou nebo Radou“⁸. Značně pozměněn je i postup dosazování soudců a generálních advokátů. Lisabonská smlouva nově zřizuje konzultační výbor pro jejich výběr podle článku 255 Smlouvy o fungování Evropské

⁵ čl. 26 Smlouvy o Jednotném evropském aktu (<http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 2.2.2012).

⁶ čl. 220 Smlouvy o ES revidované Smlouvou z Nice (http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf, 2.2.2012).

⁷ čl. 229a Smlouvy o ES revidované Smlouvou z Nice (http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf, 2.2.2012).

⁸ čl. 269 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 2.2.2012).

unie⁹. Počet generálních advokátů, kterých je v současnosti osm, se může zvýšit na žádost Soudního dvora až na jedenáct.

Dále Lisabonská smlouva zjednodušuje sankční mechanismus v případě nesplnění rozsudku a řízení o nesplnění povinnosti v případě, kdy členský stát nesplní povinnost sdělit vnitrostátní opatření provádějící směrnice. Také otevírá možnost podat žalobu novým žalujícími stranám. Vnitrostátní parlamenty a Výbor regionů mohou žádat zrušení aktů, které jsou podle nich v rozporu se zásadou subsidiarity. Také je provedena menší změna v oblasti žalob jednotlivců, kteří nyní mohou podat žalobu proti nařizovacím aktům, které nevyžadují prováděcí opatření¹⁰.

Lisabonská smlouva reformuje Soudní dvůr EU zevnitř a dochází ke změnám v jeho struktuře a názvech soudních orgánů. Soud první instance byl přejmenován na Tribunál a soudní komory jsou nyní nazývané specializované soudy. Do budoucna se termínem Soudní dvůr EU označuje celý soudní systém EU, který zahrnuje Soudní dvůr, Tribunál a specializované soudy, jako je Soud pro veřejnou službu, který je zatím prvním a dosud jediným specializovaným soudem¹¹. Změny v názvech mají pouze vyjasnit soudní systém EU, nikoliv změnit pravomoci dotyčných orgánů¹².

Všechny tyto tři soudní instituce sídlí v Lucemburku. Nelze ovšem opomenout, že jako unijní soudy také působí národní soudy členských států, pokud v konkrétním případě aplikují unijní právo. Mimo jiné je také na soudní systém Evropské unie navázán Soud Evropského sdružení volného obchodu (Soud ESVO), který plní soudní funkci v rámci systému ESVO a vykládá Dohodu o Evropském hospodářském prostoru ve vztahu ke státům ESVO, jejímiž členy jsou v současné

⁹ čl. 255 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 7.2.2012).

¹⁰ Europa. Soudní dvůr Evropské unie

(http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0012_cs.htm, 7.2.2012).

¹¹ Součástí této soustavy není Evropský soud pro lidská práva, sídlící ve Štrasburku, který funguje v rámci Rady Evropy, nikoli Evropské unie.

¹² Europa. Soudní dvůr Evropské unie

(http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0012_cs.htm, 2.2.2012).

době Island, Lichtenštejsko a Norsko. Soud ESVO vznikl v roce 1994 a musí respektovat judikaturu Soudního dvoru vytvořenou do tohoto roku. K novější judikatuře musí alespoň přihlížet (Šlosarčík, 2010: 147-148).

I když Soudní dvůr EU zahrnuje Tribunál a Soud pro veřejnou službu, pro mou práci je stěžejní Soudní dvůr, jelikož z hlediska důležitosti řešených případů Soudní dvůr jasně dominuje. Tato jeho přednostní úloha vyplývá i z historického vývoje, kdy byl Tribunál zřízen Jednotným evropským aktem za účelem odlehčení Soudnímu dvoru. A proto zde tyto dva soudy popíšu jen krátce a dále jim nebude věnována pozornost.

Tato kapitola měla za úkol představit důvod vzniku Soudního dvora a postupný vývoj v právních předpisech, které jeho postavení upravují. Což je klíčové pro poznání významu Soudního dvora. Zakládající smlouvy totiž obsahují právní základ, udělují mu různé pravomoci a vymezují působnost Soudního dvora, což je důležité pro zjištění mé otázky jaký přínos má Soudní dvůr Evropské unie pro rozvoj integrace a jak jeho rozhodnutí dotváří institucionální rovnováhu a právní řád EU, jelikož díky těmto pravomocím může zasahovat do procesu integrace.

2.2. Tribunál

Vytvoření Tribunálu umožnilo Soudnímu dvoru přenést vybrané skupiny případů na tento nižší pomocný soud a rozdělit tak svou agendu. Agenda Soudního dvora značně vzrostla z důvodu rozšiřování Evropské unie, a to především v oblasti předběžných řízení. Tribunál byl zřízen, aby rozhodoval o žalobách jednotlivců, které byly doposud podávány k Soudnímu dvoru. Tímto byl vytvořen dvojinstanční systém, neboť proti rozhodnutí Tribunálu se lze odvolat k Soudnímu dvoru. Možnost Soudního dvora kontrolovat rozhodnutí Tribunálu dokazuje jeho superioritu. Vztah Soudního dvora k Tribunálu je velmi intenzivně provázaný. Veškerá ustanovení Smlouvy o EU týkající se Soudního dvora se uplatňují obdobně na Tribunál a kanceláře obou soudů mezi sebou úzce spolupracují (Karzel, 2006: 273-275).

Ustanovení Tribunálu mělo trojí účel. Vytvořit soudní instituci, která se bude věnovat žalobám vyžadující důkladný přezkum, zavést dvojestupňový soudní systém a umožnit Soudnímu dvoru soustředit se na svou hlavní činnost, a to zajišťování jednotného výkladu práva EU. Na počátku tedy projednával Tribunál zejména spory

týkající se práva hospodářské soutěže. Pravomoci Tribunálu se ale v průběhu let rozšířily a nyní se zabývá i všemi žalobami podanými jednotlivci, podniky a členskými státy proti rozhodnutím přijatým orgány a institucemi Evropské unie. Podle předsedy Tribunálu Marca Jeagera je tedy Soud klíčovým činitelem nejen v hospodářském životě podniků, ale i v oblastech tak rozmanitých, jako jsou bezpečnost a ochrana základních svobod, životního prostředí a zdraví¹³.

Složení Tribunálu je stanoveno v čl. 19 odst. 2 SEU¹⁴, kde Smlouva uvádí, že Tribunál se skládá nejméně z jednoho soudce každého členského státu. V současnosti je jich 27 dle pravidla jeden soudce na jeden členský stát. Složení, administrativa a činnost Tribunálu jsou v mnoha aspektech podobné těm u Soudního dvora, tedy ohledně jmenování, délky funkčního období a periody výměny není rozdíl mezi Tribunálem a Soudním dvorem. Tribunál se odlišuje ale tím, že nedisponuje samostatnými generálními advokáty, ač to je Smlouvou o EU umožněno. Pokud je potřeba, může jeho úlohu zastat jeden ze soudců. Podmínkou pro jmenování je způsobilost k výkonu vysokých soudních funkcí, je tedy formálně o něco nižší než v případě Soudního dvora, naopak kritéria nezávislosti a povinnosti plnění při výkonu funkce jsou totožná, stejně jako proces možného odvolání (Klíma, 2011:321). Soudci Tribunálu jsou vybíráni z osob, které poskytují veškeré záruky nezávislosti a které splňují požadavky článků 253 a 254 SFEU a jsou jmenováni na dobu šesti let vzájemnou dohodou vlád členských států¹⁵.

Co se týče pravomocí, je Tribunál příslušný pro rozhodování o přímých žalobách podaných fyzickými nebo právníckými osobami, o žalobách podaných členskými státy proti Komisi, o žalobách podaných členskými státy proti Radě ohledně aktů přijatých v oblasti státních podpor, ochranných obchodních opatření , o

¹³ Jaeger, Marc. Nastal čas pro reformu? Soud prvního stupně Evropských společností slaví své 20. výročí. CURIA (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_52392/, 7.3.2012).

¹⁴ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF>, 7.3.2012).

¹⁵ čl. 19 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF>, 7.3.2012).

žalobách směřujících k náhradě škody způsobené orgány EU nebo jejich zaměstnanci, o žalobách v oblasti ochranné známky Společenství, o žalobách opírajících se o smlouvy uzavřené Evropskou unií, které výslovně stanoví pravomoc Tribunálu, dále o kasačních opravných prostředcích proti rozhodnutím Soudu pro veřejnou službu EU a o žalobách podaných proti rozhodnutím Odrůdového úřadu Společenství a rozhodnutí Evropské agentury pro chemické látky¹⁶.

2.3. Specializované soudy

Smlouva z Nice přinesla možnost dalšího rozšiřování soudní soustavy Evropské unie, které by snížily počet věcí řešených Tribunálem. A to především proto, že počet podání žalob se v posledních letech stále značně zvyšuje¹⁷. Zřízení dalšího soudního orgánu se stalo tedy nezbytné. Nový soudní orgán měl na jednu stranu snížit množství práce Tribunálu a na druhou stranu zkvalitnit a zrychlit práci celého evropského soudního systému. Zatím byl vytvořen první specializovaný soud, který má rozhodovat pracovně právní spory zaměstnanců orgánů EU. Toto rozhodování vyžaduje zvláštní specializaci soudců a zároveň nepřiměřeně zatěžovalo oba existující soudy. Tento soud byl zřízen v roce 2004 a jeho oficiální název je Soud pro veřejnou službu (Týč, 2010: 121).

K Tribunálu mohou být připojeny specializované soudy podle čl. 257 SFEU¹⁸, které může řádným legislativním postupem zřídit Evropský parlament a Rada po konzultaci s Komisí a Soudním dvorem. Tyto soudy se mají nacházet na nejnižším stupni soudní hierarchie. Proti rozhodnutí tohoto soudu je možnost odvolat se k Tribunálu, ale další opravný prostředek k Soudnímu dvoru podat nelze. Soustava

¹⁶ CVRIA. Tribunál. Pravomoci (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7033/#compos, 7.3.2012).

¹⁷ Čísla zde hovoří sama za sebe: počet žalob podaných ročně k Soudu narostl z 238 v roce 1998 na 466 v roce 2003 a v roce 2008 dosáhl počtu 629 žalob. Jedná se tedy o nárůst o 160 % během období 10 let.

Údaj je převzatý z článku předsedy Tribunálu Marca Jaegera.

Jaeger, Marc. Nastal čas pro reformu? Soud prvního stupně Evropských společenství slaví své 20. výročí. CURIA (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_52392/, 7.3.2012).

¹⁸ čl. 257 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 7.3.2012).

zůstává tedy dvoustupňová. Předpokládá se, že v budoucnu bude vytvořen zvláštní soud pro řešení sporů souvisejících s tzv. evropským patentem nebo-li udělování unijních práv k duševnímu vlastnictví.

Soud pro veřejnou službu EU se skládá ze sedmi soudců jmenovaných Radou na dobu šesti let s možností opakovaného jmenování. Podmínkou pro jejich jmenování je kromě nezávislosti i způsobilost k výkonu soudcovské činnosti. Soud pro veřejnou službu je příslušný nejen pro rozhodování v prvním stupni o sporech mezi EU a jejími zaměstnanci, ale je rovněž příslušný pro spory mezi jakýmkoli orgánem nebo institucí a jeho nebo jejím personálem. Naproti tomu nemůže rozhodovat spory mezi vnitrostátními správními orgány a jejich zaměstnanci¹⁹.

Co se týče vztahu Tribunálu k Soudu pro veřejnou službu, Tribunál stojí v postavení instančně nadřazeného orgánu, což je upraveno v čl. 257 odst. 3 SFEU²⁰, kdy se opravné prostředky proti rozhodnutí Soudu pro veřejnou službu podávají k Tribunálu. Mezi těmito soudy neexistuje ani organizačně správní závislost, oba dva mají svou vlastní soudní kancelář a pouze nezávisle na sobě využívají ostatní infrastrukturu Soudního dvora EU.

2.4. Struktura Soudního dvora

V této kapitole popisují strukturu Soudního dvora a především způsob jmenování do funkce soudce či generálního advokáta. Složení Soudního dvora a způsob vybírání jeho členů totiž velmi ovlivňuje povahu Soudního dvora a pomůže mi zjistit, jakým aktérem Soudní dvůr vlastně je. Úloha generální advokátů a vnitřní fungování je zde zmíněno jen krátce.

Soudní dvůr je kolegiálním orgánem a v současné době je složen ze sedmadvaceti soudců. Jejich počet tedy v současné době odpovídá počtu členských států²¹, stejně tak jako je tomu v Tribunálu. To samozřejmě neznamená, že jsou

¹⁹ CURIA. Soud pro veřejnou službu (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/T5_5230/, 7.3.2012).

²⁰ čl. 257 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF,> 7.3.2012).

²¹ Toto pravidlo ale nebývá respektováno v situaci, kdy je počet členských států sudý. V takových případech byl počet soudců v minulosti o jednoho navýšen, aby se předešlo možnému patu při

soudci zástupci svých zemí, žádná ze stran sporu není oprávněna žádat změnu složení senátu v jeho věci s argumentem, že zde není přítomen soudce její státní příslušnosti²². Tento rozdělovací klíč, který jednoznačně doporučně zvýhodňuje malé členské státy, je obhajován tím, že všechny právní řády členských států by měly být u Soudního dvora zastoupeny pokud možno rovnoměrně. Soudci musí být absolutně nezávislí na členských státech i obecně. Tomu napomáhá systém jejich jmenování. Evropské právo ponechává výběr konkrétních kandidátů na členských státech. Každý členský stát nominuje jednoho kandidáta a soudci „jsou jmenování vzájemnou dohodou vlád členských států“²³. Přes formální požadavek jednomyslnosti při jmenování je v praxi respektována autonomie členských států jmenovat svého soudce a dosud se ještě nestalo, aby vlády členských států s nějakou nominací nesouhlasily (Bobek, Komárek, Passer, Gillis, 2005: 275).

Nově se také na základě Lisabonské smlouvy zřizuje výbor, který vydává stanovisko k vhodnosti kandidátů na funkce soudce a generálního advokáta Soudního dvora a Tribunálu. Tento výbor se skládá ze sedmi osob vybraných mezi bývalými členy Soudního dvora a Tribunálu, členy nejvyšších vnitrostátních soudů a obecně uznávanými právníky. Pravomoc nového výboru by měla být pouze poradní a ve jmenovacím procesu zůstává zachováno konečné slovo členských států. Teprve prováděcí rozhodnutí Rady, jehož přijetí Lisabonská smlouva předvídá, upraví detaily složení a pravidla fungování tohoto výboru včetně kritérií pro posuzování vhodnosti kandidátů. Rada rozhoduje z podnětu předsedy Soudního dvora²⁴.

Funkční období soudců je šest let a jmenovací proces se opakuje každé tři roky, kdy je jmenována polovina soudců pro zajištění kontinuity. Do jmenovacího

hlasování soudu. V budoucnosti takové řešení pravděpodobně nastane po vstupu Chorvatska do EU, kdy by se počet členských států zvýšil na dvacet osm.

²² čl. 16 odst. 4 Protokol o statutu Soudního dvora Evropského společenství pro atomovou energii (http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12006A/12006A_PRO_CJ.htm, 14.3.2012).

²³ čl. 253 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

²⁴ čl. 255 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

procesu není zapojen Evropský parlament. Soudce může zastávat svou funkci opakovaně, což se často děje. Není však pravidlem, že by soudci byli fakticky jmenováni na doživotí. V praxi dochází k výměně soudců po skončení jejich funkčního období například kvůli zájmu soudců vrátit se zpět do soudního systému své země či pokračovat v akademické kariéře nebo kvůli střídání politické příslušnosti soudce (Šlosarčík, 2010: 151-152).

Soud je řízen předsedou, který je volen okruhem soudců na tři roky. Předseda řídí rozhodovací činnost a správu Soudního dvora a je jeho nejvyšším představitelem. Vykonává jako primus inter pares při plenárních zasedání funkci předsedajícího soudce. V řízení o vydání předběžného opatření rozhoduje, zda má přenést rozhodnutí na plénum (Věrný, Dausés, 1998: 55).

Soudcům je nápomocno osm generálních advokátů a jejich počet může být zvýšen jednomyslným rozhodnutím Rady. Soudci a generální advokáti dohromady tvoří členy Soudního dvora a mají stejný status. Generální advokáti jsou jmenováni stejným postupem jako soudci Soudního dvora na šest let. Jelikož je počet generálních advokátů nižší, není možné, aby v jejich sboru byly zastoupeny všechny členské státy. Co se tedy jejich státní příslušnosti týče, platí nepsaná dohoda. Tato tradice zajišťuje právo obsadit post generálního advokáta pěti největším státům EU (Francie, Německo, Velká Británie, Itálie a Španělsko) a trojice zbývajících míst rotuje mezi zbylými členskými státy, jejichž pořadí je určeno podle názvu daného členského státu v národním jazyce.

Smlouva o fungování Evropské unie uvádí, že „soudci a generální advokáti Soudního dvora jsou vybíráni z osob, které poskytují veškeré záruky nezávislosti a které splňují všechny požadavky nezbytné k výkonu nejvyšších soudních funkcí v jejich zemích nebo jsou obecně uznávanými znalci práva“²⁵. Tato formulace umožňuje jmenovat například soudce z akademických řad, který nemá praxi nutnou pro jmenování do soudcovské funkce ve svém státě či právníka, který se zabývá především teorií. Faktickou podmínkou pro výkon funkce soudce Soudního dvora je i znalost francouzštiny, která je vnitřním pracovním jazykem soudu. V praxi jsou

²⁵ čl. 253 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

jmenování soudci Soudního dvora obvykle z řad soudců vnitrostátních soudů, akademického prostředí nebo státní správy.

Co se týče generálních advokátů, jejich hlavním úkolem je analýza celého řízení a poskytování nestranného a nezávisle odůvodněného návrhu řešení²⁶. Návrh řešení generálního advokáta je zveřejněno ještě předtím, než rozhoduje o rozsudku samotný Soudní dvůr. Tyto návrhy řešení nejsou pro Soudní dvůr závazná, ale pro chápání komunitárního práva jsou důležitá. Práce generálních advokátů nejen usnadňuje práci soudcům, ale také jakoby nahrazuje první ze dvou instancí, jelikož je Soudní dvůr orgánem jednoinstančním, aby byla každá důležitější věc posouzena dvakrát. Stanovisko generálního advokáta je dílem jedné osoby, na rozdíl od rozsudku Soudního dvora, na kterém se podílí více osob a je kolektivním výtvořem. Proto je často jednoznačněji a precizněji formulovaným dokumentem, než je rozsudek, který je nezbytně kompromisem. Na samotném rozhodování soudu se generální advokáti již nijak nepodílejí.

Záruky nezávislosti soudců a generálních advokátů tkví v jejich neodvolatelnosti a soudní imunitě, která však může být Soudním dvorem odňata. Dále pak v zákazu vykonávat politické nebo správní funkce či jiné placené nebo neplacené povolání. Není rovněž přípustné, aby se soudce účastnil rozhodování ve věci, pokud byl již v dřívějším stádiu jejího projednávání jakkoliv angažován. Nezávislost soudců je naprosto nutným předpokladem toho, aby jejich rozhodnutí byla akceptována členskými státy. (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 176).

Vnitřní organizace Soudního dvora není tak pevně daná jako u ostatních institucí, dělení je závislé na projednávaných záležitostech. Soud zasedá v senátech, ve velkém senátu nebo v plénu²⁷. Senát je složený z pěti nebo tří soudců. Senát složený z pěti soudců je standardem a senát složený ze tří soudců je určen pro nejjednodušší záležitosti. Velký senát se skládá ze třinácti soudců a předsedá mu

²⁶ čl. 252 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

²⁷ čl. 251 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

předseda soudu. Velký senát zasedá v případě, že o to požádá členský stát nebo instituce EU. Plénum všech soudců rozhoduje pouze zcela výjimečně a to o záležitostech pevně daných statutem nebo tehdy, jestliže má věc mimořádný význam. V roce 2010 bylo z případů zakončených rozsudkem 14% řešeno velkým senátem, 58% pětičlennými a 26% tříčlennými senáty. Plénum nebylo využito od roku 2006²⁸.

Ve sporech nikdy neexistuje samosoudce a o rozsudku vždy rozhodují soudci prostou většinou hlasů. Rozsudek včetně zdůvodnění je veřejný, ale fakta o hlasování nikoliv. Důsledně se nezveřejňují informace o tom, jak který soudce hlasoval. Toto opatření je zavedeno proto, aby byla chráněna nezávislost rozhodnutí soudců i v případech, kdy rozhodují v řízení proti vlastnímu státu, jelikož o znovujmenování zpravidla rozhoduje tatáž exekutiva. Proti rozhodnutí Soudního dvora již není možné se odvolat a je konečné, existuje jediné možnost obnovy řízení (Šlosarčík, 2010: 147-148).

A i když je někdy způsob jmenování členů do funkce společnou dohodou vlád členských států označován jako problematický a vyvstává zde otázka legitimacy rozhodování Soudního dvora (Zemánek, 2004: 28), přesto lze z této kapitoly vyzorovat, že Soudní dvůr lze považovat za nezávislou instituci. Jelikož jak již bylo řečeno výše, soudci i generální advokáti jsou vybíráni z osob, „které poskytují veškeré záruky nezávislosti“²⁹ a tudíž jsou loajální jen vůči unijnímu právu a otázka legitimacy rozhodování Soudního dvora je zde tedy bezpředmětná. Nezávislost soudců je zde privilegiem, jinak by členské státy rozhodnutí Soudního dvora neakceptovaly.

2.5. Pravomoci a působnost Soudního dvora

Dodržování předpisů práva EU jak evropskými orgány, tak členskými státy, organizacemi, právníckými či fyzickými osobami je nevyhnutelným předpokladem pro zdárnou a efektivně se vyvíjející integraci, proto v této kapitole popíši jaké

²⁸ Soudní dvůr Evropské unie. Výroční zpráva 2010.

(http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-05/ra2010_stat_cour_final_cs.pdf, 14.3.2012).

²⁹ čl. 253 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

pravomoci byly Soudnímu dvoru svěřeny. Kontrola dodržování práva EU je primárním úkolem Soudního dvora EU. Tuto úlohu sdílí s vnitrostátními soudy. Jakožto právní společenství musí EU svým členským státům i jejich příslušníkům poskytovat právní ochranu, kterou právě zajišťuje Soudní dvůr EU, který je komplexní soudní institucí právní ochrany a za tím účelem jsou mu svěřeny různé pravomoci.

Soudní dvůr „nese odpovědnost za jednotnost výkladu a aplikace práva EU, kontroluje legitimitu rozhodování Rady a Evropské komise“ a je také vrcholným orgánem soudního přezkumu dodržování komunitárního práva³⁰. Také výklad komunitárního práva je výlučnou pravomocí Soudního dvora a je pro všechny státy závazný. Soudní dvůr má rozličné pracovní oblasti a plní ve struktuře EU roli hned několika typů soudů. Rozhoduje totiž spory mezi EU a členskými státy, interinstitucionální o platnost legislativních aktů kteréhokoliv z orgánů Unie, dále rozhoduje spory mezi členskými státy a poskytuje soudní ochranu jednotlivcům (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 173). Proto, když to srovnáme se soustavou národních soudů jednotlivých států zastává Soudní dvůr současně funkce mezinárodního soudu, ústavního soudu, správního soudu, civilního soudu i rozhodčího soudu při výkladu a provádění veškerého komunitárního práva (Janků, Svobodová, 1999: 30).

2.5.1. Mezinárodní arbitráž

Podle čl. 273 SFEU má Soudní dvůr pravomoc „rozhodovat všechny spory mezi členskými státy, které souvisejí s předmětem Smluv, jsou-li mu tyto spory předloženy na základě rozhodčí smlouvy³¹“. Také je Soudní dvůr arbitrážním orgánem pro spory mezi subjekty mezinárodního práva veřejného. „Jako mezinárodní soud rozhoduje ve sporech mezi členskými státy a posuzuje soulad jednání členských států s evropským právem a to činí zejména prostřednictvím dozorčí žaloby vůči členským státům a interpretací evropského práva, regulujícího mechanismy náhrady

³⁰ Euroskop, (<http://www.euroskop.cz/101/sekce/zakladni-informace/>, 21.3.2012).

³¹ čl. 273 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 16.3.2012).

škody, vzniklé soukromým subjektům v důsledku neplnění *acquis communautaire* členskými státy“ (Šlosarčík, 2005: 25).

Členy dohody o mezinárodní arbitráži mohou být pouze členské státy, na rozdíl od rozhodčí doložky. Avšak členské státy nemusí řešit své vzájemné spory pouze touto cestou. Rozhodčí doložka je jakékoliv ujednání mezi státy a rozhoduje obsah ujednání v konkrétním případě. Nesmí být v rozporu s mezinárodním ani s evropským právem (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 350).

Soudní dvůr měl především řešit spory mezi nadnárodní institucí a členskými státy a mezi členskými státy navzájem, avšak představy tvůrců se nakonec v praxi příliš nerealizovaly. Státy se totiž obecně vyhýbají vzájemným žalobám u mezinárodních soudů. Naproti tomu žaloby Komise proti členským státům zas tak neobvyklé nejsou, ale tyto žaloby příliš nezviditelňují funkci arbitrážní role Soudního dvora (Malenovský, 2007: 1067).

2.5.2. Ústavní soudnictví

Jelikož lze zakládací smlouvy považovat za základy evropského práva a tedy jakési ústavní listiny, můžeme funkci Soudního dvora, který rozhoduje o slučitelnosti těchto smluv s předpisy sekundárního práva, označit za ústavní soudnictví. Jako ústavní soud dále rozhoduje o otázkách týkajících se institucionálního poměru členských států EU či práv a povinností unijních orgánů. Do této činnosti Soudního dvora patří i posuzování vztahů mezi jednotlivými orgány EU, vztahy mezi členskými státy navzájem, stejně jako vztahy mezi orgány EU na straně jedné a členskými státy na straně druhé. (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 350). Posuzování souladu norem evropského sekundárního práva s primárním právem provádí Soudní dvůr zejména prostřednictvím žaloby na neplatnost a částečně i prostřednictvím odpovědi na předběžné otázky na platnost evropského práva, pokládané vnitrostátními soudy. Ústavní charakter má také rozhodování Soudního dvora o kompatibilitě mezinárodních smluv, které má v úmyslu EU uzavřít, s evropským primárním právem. (Šlosarčík, 2005: 25). Důležité zde je, že Soudní dvůr nemůže zahájit řízení sám, ale pouze z iniciativy jiného subjektu. Tímto, se pojistili zakladatelé evropské integrace proti přílišné expanzi vlivu Soudního dvora. Projevem funkce Soudního dvora jako soudu ústavního je především řízení o neplatnost aktu. Z

hlediska působnosti je pro mou práci funkce Soudního dvora jako soudu ústavního nejdůležitější. Mnoho rozhodnutí totiž změnila náhled na unijní právo a dala mu příchut' práva ústavního. A díky těmto pravomocím má Soudní dvůr možnost zasahovat do procesu integrace.

2.5.3. Správní soudnictví

Jako správní soud kontroluje správu a legalitu jiných institucí EU a je poslední instancí tam, kde jde o ochranu jednotlivce vůči administrativním opatřením, která spočívají na právních aktech EU. Tuto kontrolu provádí typicky prostřednictvím žaloby na neplatnost. Dále jako správní soud kontroluje orgány EU a členské státy v oblasti evropského daňového práva a evropského sociálního práva. Do oblasti správního soudnictví patří i řízení proti nečinnosti orgánů EU nebo řízení na náhradu škody, která vznikla v důsledku protiprávních opatření nebo činností orgánů EU. Tuto právní ochranu poskytuje Soudní dvůr také pracovníkům EU proti orgánům EU, pro které Soudní dvůr plní funkci disciplinárního soudu (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 350).

2.5.4. Civilní soudnictví

Jako občanský soud je Soudní dvůr zodpovědný v záležitostech týkajících se ručení EU za škody způsobené jeho orgány nebo zaměstnanci. Soudní dvůr rozhoduje o sporech vzniklých na základě soukromoprávních smluv nebo rozhodčích doložek v soukromoprávních smlouvách. Sem patří činnost soudu při výkladu Úmluvy o příslušnosti soudu a výkonu soudních rozhodnutí v obchodních a občanských věcech (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2006: 238). Kromě toho může být v určitých případech povolán EU nebo jeho členy jako rozhodčí soud a rovněž rozhoduje o mezinárodních smlouvách EU s třetími státy či mezinárodními organizacemi (Janků, Svobodová, 1999: 31).

2.5.5. Omezení pravomocí Soudního dvora EU

Aktivita Soudního dvora je ale také hned v několika směrech omezena. Soudní dvůr nemůže zahájit řízení sám, ale pouze z iniciativy jiného subjektu., což je důležité u ústavního soudnictví. Třeba dozorčí žalobu může podat pouze Evropská komise nebo členský stát, ale v praxi to provádí pouze Evropská komise. Předběžnou otázkou

může podat jen soud či tribunál členského státu, proto také Soudní dvůr neodpovídá na dotazy pokládané mezinárodními soudy či soudy, které mají své sídlo jinde než na území EU. Nejvíce zřetelné je omezení přístupu k Soudnímu dvoru v řízení o žalobě na neplatnost, kde je pro podání žaloby stanovena dvouměsíční lhůta³². U jiných řízení lhůty chybí nebo jsou značně volnější. Sankce a vynucovací mechanismus Soudního dvora jsou mírné či zcela chybí. Za vynucovací mechanismus můžeme považovat jedině nátlak ze strany ostatních členských zemí a evropských institucí. Dále nemůže rozhodovat Soudní dvůr o svých vnitřních pravidlech a rozpočtu, jelikož o tomto rozhodují členské státy (Šlosarčík, 2005: 25).

I když článek 267 SFEU svěřuje Soudnímu dvoru obecnou pravomoc, jsou stanovena různá omezení a výjimky této pravomoci. Jedná se zejména o článek 275 SFEU, podle kterého nemá Soudní dvůr „pravomoc ve vztahu k ustanovením o společné zahraniční a bezpečnostní politice ani k aktům přijatým na jejich základě“³³ a článek 276 SFEU. Ten uvádí, že Soudní dvůr EU nemá „pravomoc přezkoumávat platnost nebo přiměřenost operací prováděných policií nebo jinými donucovacími orgány členského státu, ani rozhodovat o výkonu odpovědnosti členských států za udržování veřejného pořádku a ochranu vnitřní bezpečnosti“³⁴, což je důležité z hlediska správního soudnictví.

2.6. Druhy řízení

V této podkapitole se budu zabývat druhy řízení, jelikož umožňují Soudnímu dvoru zajištění principů právního společenství a tento soudní systém je zárukou integrace EU. Tato řízení slouží k dodržení jednotného používání práva v členských státech, a proto jsou významným nástrojem integrace.

Soudnímu dvoru byly k řádnému plnění jeho úkolů poskytnuty jasně definované pravomoci, které vykonává v rámci řízení o předběžné otázce a v rámci

³² Od zveřejnění napadené normy nebo jejího doručení adresátovy.

³³ čl. 275 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 16.3.2012).

³⁴ čl. 276 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 16.3.2012).

řízení o různých druzích žalob. Funkce Soudního dvoru se sice omezuje na stanovené druhy řízení, ale ty mu přesto dávají dostatek možností k zajištění principů právního společenství. Podle znaků právní úpravy, které charakterizují jednotlivé postupy soudu, lze rozlišovat 14 druhů základních řízení (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 367). Jednotlivé druhy řízení lze dále rozlišovat především podle povahy subjektů, významu a následků. Nicméně já se zde budu zabývat jen těmi nejdůležitějšími druhy řízení před soudy EU, které nějakým způsobem přispívají k evropské integraci. Popíšu tedy řízení o předběžné otázce, řízení o žalobě pro nesplnění povinnosti, řízení o žalobě na neplatnost aktů EU, řízení o žalobě pro nečinnost a řízení o žalobě na náhradu škody způsobenou EU. Na konci každého řízení tedy krátce shrnu, čím je jaké řízení pro integraci význačné.

2.6.1. Řízení o předběžné otázce

Řízení o předběžné otázce je velmi účinným nástrojem pro sjednocování výkladu a aplikace unijního práva v celé EU a je to také nejfrekventovanější řízení³⁵. Mechanismus předběžného řízení vychází z principu nadřazenosti evropského práva. Vnitrostátní soudy každé země EU odpovídají za správné uplatňování unijního práva ve své zemi a běžně ho aplikují. Existuje ale riziko, že právo EU si vyloží členské státy různým způsobem. Proto když má národní soud v průběhu řízení nejasnost při výkladu unijního práva, může se obrátit na Soudní dvůr s předběžnou otázkou, což je ve skutečnosti dotaz týkající se výkladu nebo platnosti unijního pravidla. O zaslání předběžné otázky rozhoduje pouze národní soud, jednotlivec nemá možnost odvolání k Soudnímu dvoru. Soudní dvůr na dotazy odpovídá rozsudkem, který je závazný (Týč, 2010:129).

Předběžná řízení představují značnou zátěž pro Soudní dvůr, ale pro evropský integrační proces hrají velmi důležitou roli, protože pomáhají udržet kompaktnost evropského právního řádu a také formulovaly nejdůležitější doktríny³⁶, které utvářejí

³⁵ Soudní dvůr Evropské unie. Výroční zpráva 2010.

(http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-05/ra2010_stat_cour_final_cs.pdf, 21.3.2012).

³⁶ Prostřednictvím předběžné otázky byla formulována např. doktrína přednosti komunitárního práva nebo doktrína přímého účinku.

vlastnosti evropského práva, vnitřního trhu a úrovně ochrany lidských práv v EU. Mimo jiné umožňuje toto řízení také komunikaci Soudního dvora se soudy členských států.

Podle Šlosarčíka institut předběžné otázky přispěl k přesunu pravomocí v EU tak, že na evropské úrovni došlo k jejich posílení a efektivnosti regulace na úkor pravomocí členských států a k posílení soudní moci na úkor moci výkonné a zákonodárné. V rámci vnitrostátních soudních struktur došlo k posílení nižších soudů, jelikož jim je také umožněno pokládat předběžné otázky. V neposlední řadě se Soudní dvůr přiblížil i soukromým subjektům, které se Soudním dvorem komunikují jen výjimečně, ale často je soudce vnitrostátních soudů ovlivněn návrhy stran rozhodovaného sporu (Šlosarčík, 2005: 32).

Řízení o předběžné otázce je z mého pohledu jedno z nejdůležitějších řízení, a to nejen kvůli tomu, že je to jedno z nejčastějších řízení, ale především z důvodu toho, že plní významný úkol spočívající v jednotě evropského práva. Umožňuje, aby bylo v jednotlivých členských státech evropské právo aplikováno shodně, a proto velmi významně přispívá k integraci evropského právního systému. Díky předběžné otázce bylo také zformulováno mnoho důležitých zásad evropského práva, jako je princip přednosti a princip přímého účinku. A mimo jiné, také umožňuje komunikaci a spolupráci mezi evropskými soudy a soudy členských států.

2.6.2. Řízení o žalobě pro nesplnění povinnosti

Řízení o žalobě pro nesplnění povinnosti, které je též někdy nazývané řízení o žalobě pro porušení Smlouvy či dozorčí žaloba, je ukotveno v článku 258 SFEU. Tuto žalobu podává Komise, má-li za to, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj ze Smluv vyplývá. Toto řízení může teoreticky zahájit také jiná členská země, ale v praxi k tomu nedochází, jelikož členské státy preferují neformální způsoby řešení sporů před podáním žaloby. Účelem této žaloby je donucení členských států k tomu, aby dodržovaly své povinnosti, které pro ně vyplývají z primárního a sekundárního práva. Nejčastějším případem nesplnění povinností je neuvedení směrnice do vnitrostátního práva členského státu.

Úroveň plnění rozsudků ze strany členských států je relativně vysoká, i když Soudní dvůr od počátku své činnosti disponoval slabými mechanismy pro vymáhání

svých rozsudků. Až do roku 1993 neexistovaly spíše žádné donucovací nástroje k jeho respektování, a proto byla do Maastrichtské smlouvy začleněna klauzule, která posiluje efektivnost vymáhání rozsudků Soudního dvora. Členský stát, který nerespektuje rozhodnutí Soudního dvora, může být znovu zažalován Komisí a hrozí mu finanční sankce, která je součástí opakovaného rozsudku (Šlosarčík, 2005: 30).

Řízení pro nesplnění povinnosti je diplomaticky i finančně náročné, proto je v zájmu všech dospět k vyřešení sporu bez zásahu soudu. Proto je kladen důraz na administrativní řízení. Článek 258 SFEU vychází z předpokladu, že k porušení smluv dochází neúmyslně, a proto je členský stát, který smlouvu porušil, nejdříve neformálně upozorněn na zjištěné nedostatky Komisí a až poté, co není ochoten věc napravit, je mu doručena písemná upomínka. Vyvrcholením smírčího řízení je doručení odůvodněného stanoviska Komise, které uvádí lhůtu nezbytnou k nápravě věci. „Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené Komisí, může Komise předložit věc Soudnímu dvoru Evropské unie“³⁷. I když je průběh smírčího řízení značně časově náročný, vyřeší se s jeho pomocí většina případů porušení smluv bez zásahu soudu (Fiala, Pitrová, 2009: 405-406).

Řízení pro nesplnění povinnosti je nejviditelnějším soudním mechanismem řešení sporů na vrcholné úrovni EU. Jelikož má za cíl též prosazovat evropské právo, podílí se také na udržení dynamiky vývoje evropské integrace.

2.6.3. Řízení o žalobě na neplatnost aktů orgánů EU

Řízení o žalobě na neplatnost aktů orgánů EU je ukotveno v článku 263 SFEU a uvádí, že „Soudní dvůr Evropské unie přezkoumává legalitu legislativních aktů, aktů Rady, Komise a Evropské centrální banky, s výjimkou doporučení a stanovisek, a rovněž aktů Evropského parlamentu a Evropské rady, které mají právní účinky vůči třetím osobám“. Má pravomoc rozhodovat o žalobách podaných „pro nedostatek příslušnosti, pro porušení podstatných formálních náležitostí, pro porušení Smluv nebo jakéhokoli právního předpisu týkajícího se jejich provádění anebo pro zneužití

³⁷ čl. 258 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 28.3.2012).

pravomoci“³⁸. Tato žaloba může mít za následek anulování právních aktů EU nebo ho může Soud zrušit pouze z části. Rozsudek má konstitutivní povahu a zrušuje tedy příslušný právní akt s účinky od samého počátku, jako kdyby zrušený právní akt nebyl nikdy vydán.

Toto řízení o neplatnost aktu je projevem funkce Soudního dvora EU jako soudu ústavního. Žalobcem v řízení o žalobě na neplatnost mohou být členské státy, orgány EU i soukromé osoby. Původně byly k podání žaloby oprávněny pouze členské státy, Komise a Rada, ale SEU doplnila možné žalobce o Evropský parlament a Evropskou ústřední banku. Žaloby fyzických a právnických osob řeší Tribunál. Pokud se kterýkoli z výše jmenovaných domnívá, že je určitý právní předpis EU protiprávní, může Soudní dvůr požádat o zrušení jeho platnosti. Napadnout z hlediska platnosti lze pouze legislativní akt nebo právně závazný akt, který má účinky vůči třetím osobám. Platnost primárního práva posuzovat nelze, jelikož plní funkci „ústavy“ EU³⁹. Tato žaloba má zásadní význam pro evropské právo a jeho rozvoj, jelikož umožňuje, aby sekundární právo bylo v souladu se zakládacími smlouvami a jinými prameny primárního práva. Podání žaloby na neplatnost je podle článku 263 SFEU časově omezeno. Pro podání žaloby je zde stanovena dvouměsíční lhůta, buď to musí být podána do dvou měsíců od vyhlášení příslušného právního aktu nebo do dvou měsíců poté, co je skutečnost oznámena žalobci (Věrný, Dausés, 1998: 149).

Dalším aspektem žaloby na neplatnost je rozdílné zacházení soudu s tzv. privilegovanými a neprivilegovanými žalobci. Mezi privilegované žalobce patří členské státy, Evropský parlament, Komise a Rada. Zvláštní postavení mají také Evropská ústřední banka, Evropský účetní dvůr a Výbor regionů. Privilegovaní žalobci mohou napadnout platnost kterékoli závazné sekundární normy. K neprivilegovaným žalobcům patří všechny fyzické nebo právnické osoby, které mohou podat žalobu proti aktům, „které jsou jí určeny nebo které se jí bezprostředně

³⁸ čl. 263 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 21.3.2012).

³⁹ Evropa – Soudní dvůr Evropské unie (http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/court-justice/index_cs.htm, 21.3.2012).

a osobně dotýkají“⁴⁰. Žaloba na neplatnost se podává proto tomu orgánu, který vydal příslušný právní akt (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 375-376).

Řízení o žalobě na neplatnost je pro evropskou integraci a její vývoj též významné. Členské státy díky němu mají poslední možnost, jak zabránit působení normy, která je pro daný stát nějakým způsobem nepřijemná. Také žaloba na neplatnost může pomoci vyjasnit spory mezi institucemi EU navzájem. Daná instituce totiž může napadnout platnost normy, jež byla přijatá institucí jinou, a ta daná instituce s touto normou nesouhlasí.

2.6.4. Řízení o žalobě pro nečinnost

Právním základem této žaloby je článek 265 SFEU, který stanovuje, že pokud Evropský parlament, Evropská rada, Rada, Komise nebo Evropská centrální banka poruší Smlouvy tím, že „nepřijme rozhodnutí, mohou členské státy a ostatní orgány Unie předložit věc Soudnímu dvoru, aby určil, že došlo k takovému porušení Smluv“⁴¹. Tato žaloba je přípustná, jen pokud byl příslušný orgán předtím vyzván k činnosti. Soudní dvůr nečinnost pouze konstatuje a nemá pravomoc donutit žalovaný orgán k přijetí aktu. Stížnost může u Tribunálu podat každá fyzická nebo právnická osoba, pokud orgán EU „nevydal akt jí určený jiný než doporučení nebo stanovisko“⁴². Pokud Soudní dvůr EU rozhodne, že nečinnost orgánu existuje, žalovaný orgán musí přijmout opatření vyplývající z tohoto rozsudku⁴³.

I zde u žaloby pro nečinnost můžeme rozlišit privilegované a neprivilegované žalobce. Privilegovaní žalobci jsou především členské státy a orgány EU kromě Soudního dvora, který nemůže být soudcem ve vlastní věci. U privilegovaných žalobců je předmětem žaloby porušení Smluv z důvodu nepřijetí rozhodnutí neboli

⁴⁰ čl. 265 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 16.3.2012).

⁴¹ čl. 265 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 21.3.2012).

⁴² čl. 265 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 21.3.2012).

⁴³ čl. 266 Smlouvy o fungování Evropské unie (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 15.4.2012).

nečinnosti. Týká se to vydávání závazných i nezávazných právních aktů. Žaloba je platná, jen pokud žalobce prokáže existenci povinnosti orgánu jednat, resp. neexistenci aktu, který měl orgán vydat. Předmět žaloby u nepriviligovaných žalobců se vztahuje pouze na nevydání právně závazných opatření či právních aktů. Žaloba na nečinnost je propojena s žalobou na neplatnost, kdy žaloba na nečinnost řeší situaci, kdy právní akty nebyly vydány a žaloba na neplatnost řeší situaci, kdy jsou právní akty neodpovídající.

Řízení o žalobě pro nečinnost udržuje proces integrace. Protože pokud Evropský parlament, Evropská rada, Rada, Komise nebo Evropská centrální banka z nějakého důvodu ustrnuly v přijetí nějakého rozhodnutí, Soudní dvůr vydá rozsudek, podle kterého žalovaný orgán musí přijmout opatření vyplývající z rozsudku vydaného Soudním dvorem.

2.6.5. Řízení o žalobě na náhradu škody způsobenou EU

Jde o mimosmluvní odpovědnost EU za škodu způsobenou jejich orgány nebo jejich zaměstnanci při výkonu jejich funkcí. Právní základ této žaloby je zakotven v článku 268 a 340 SFEU, kdy „v případě mimosmluvní odpovědnosti nahradí Unie v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států škody způsobené jejími orgány nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce“. Jak je vidět primární právo neupravuje základní rysy, pouze ustanovuje možnost tohoto řízení. Žalobcem mohou být fyzické a právnické osoby s procesní způsobilostí, kteří se cítí být poškozeni činností či nečinností EU. Mohou předložit žalobu s cílem získat náhradu škody (Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král, 2010: 383).

I když smlouva upravuje pouze institut odpovědnosti EU, Soudní dvůr odvodil z unijního právního řádu a rozvinul institut odpovědnosti členských států, který podle Zemánka „zpětně působí jako významný faktor proti porušování závazků členskými státy“. Zformuloval zásady, kterými se má při aplikaci na unijní případy řídit a svou judikaturou vytvořil minimální standard předpokladů vzniku odpovědnosti státu (Zemánek, 2004: 34-35). Požadavky na uznání škody nastavil Soudní dvůr poměrně vysoko, jelikož neuznává nárok na finanční či jinou kompenzaci za každé pochybení orgánů EU. Navíc takovéto rozvinutí pravidel na náhradu škody Soudním dvorem není v souladu s představou zakladatelů EU (Šlosarčík, 2005: 33).

Toto řízení jsem zde zahrnula, protože o odpovědnosti EU se zakládající smlouvy nezmiňovaly a pravidla pro náhradu škody rozvinul Soudní dvůr. Díky Soudnímu dvoru se tedy zformulovala doktrína odpovědnosti členských států za pochybení při aplikaci evropského práva. Je zde tedy patrné, že Soudní dvůr tímto dotváří právní řád EU.

2.6.6. Průběh řízení

Ve standardních případech začíná řízení doručením návrhu na zahájení řízení soudní kanceláří a zveřejněním žaloby v Úředním věstníku EU. Podle typu řízení se rozdělují buďto o žalobu žalobce, rozhodnutí soudu členského státu požadujícího odpověď na předběžnou otázku nebo opravný prostředek proti rozhodnutí Tribunálu. Řízení před soudním dvorem se skládá z části písemné a ústní. Rozdělení řízení na písemnou a ústní část a jeho přesný průběh závisí na tom, do jaké kategorie daný spor spadá. Písemná část zahajuje celé řízení a je podrobnější a co se týče významu i důležitější, jelikož zde účastníci řízení vykládají důvody pro zahájení řízení. Ústní část je považována za doplněk písemné části řízení, kde mají zástupci stran možnost odpovědět na otázky kladené Soudem nebo přednést nové argumenty. Soudní dvůr rozhoduje buď rozsudkem, nebo usnesením. Rozsudkem končí převážná většina řízení, kdežto usnesení se používá jen ve výslovně uvedených případech a rozhoduje o procesních aspektech řízení. Co vše musí rozsudek obsahovat je popsáno v článku 63 kapitoly 4 Jednacího řádu Soudního dvora, který dále upravuje další formální náležitosti jednotlivých případů⁴⁴ (Karzel, 2006:124-152).

⁴⁴ Jednací řád Soudního dvora (http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2008-09/txt5_2008-09-25_11-40-42_785.pdf, 28.3.2012).

3. Vliv Soudního dvora a jeho významné rozsudky

Vliv Soudního dvora je nejvíce patrný z jeho judikátů, ve kterých pouze nerozhodoval spory, ale také artikuloval právo, které se později proměnilo v obecné principy dodržované všemi aktéry EU. V této kapitole bych se chtěla věnovat především aktivismu Soudního dvora, ze kterého je často obviňován z důvodu jeho vlivu na tvorbu norem, a jak již bylo řečeno, na tvorbu zásad specifických pro EU. A to proto, že údajný aktivismus Soudního dvora a jeho rozsudky často zasahovaly do vztahů mezi orgány, dotvářely institucionální rovnováhu EU a především prohlubovaly integraci v rámci EU. Dále se zde budu zabývat vybranými principy práva EU. Přestože existuje mnoho zásad deklarovaných Soudním dvorem, uvedu zde pouze zásadu přímého účinku a zásadu nadřazenosti, protože podle mého názoru měly tyto principy na prohlubování evropské integrace největší vliv. Velmi stručně zmíním princip nepřímého účinku, protože úzce souvisí s principem přímého účinku. Také zde krátce zmíním způsob výkladu, který Soudní dvůr používá, jelikož díky němu mohl Soudní dvůr vyplnit některé mezery v evropském právu a přizpůsobit jej vývoji evropské integrace. Na konci této kapitoly se budu věnovat negativním reakcím a kritice aktivismu Soudního dvora a také argumentům na jeho obranu.

3.1. Aktivismus Soudního dvora

V počátcích integračního procesu Soudní dvůr přispěl výrazným způsobem k rozvoji právního řádu EU, proto se mu občas přezdívá „motor integrace“ a kvůli jeho údajnému aktivismu se začalo mluvit i o „vládě soudců“. Soudní dvůr se výrazně podílí na dotváření práva, ovlivňuje tvorbu norem a formuluje některé zásady jako specifická pravidla práva EU. Vliv, kterým Soudní dvůr disponuje, získal nejen ze zakládajících smluv, ale také svou taktikou postupné expanze svého vlivu, což vyvolalo odpor u jiných institucionálních aktérů EU a soudní aktivismus nezůstal bez odezvy. Aktivity Soudního dvora ovlivnily téměř každou oblast evropské integrace a mimořádně výraznou stopu zanechaly např. při utváření vlastností evropského práva, lidských práv, zahraničních aktivit EU i vývoje vnitřního trhu. O tom zda Soudní dvůr hraje v posledních dekáдах aktivnější roli, než která mu je přisouzena smlouvami, se vedou mnohé debaty.

I když má soudní aktivismus mnoho definic (Dean, 2005), pro mou práci je stěžejní definice, že soudním aktivismem se rozumí vytváření a dotváření práva prostřednictvím rozsudků⁴⁵. Soudní dvůr učinil v letech 1960 až 1970 mnoho mezních rozhodnutí. Snažil se odstranit nebo aspoň zmírnit charakter mezinárodního práva z Římské smlouvy její „konstitucionalizací“. Čímž je myšleno to, že zakládající smlouvy EU byly původně smlouvami ve smyslu mezinárodního práva, ale v rámci vývoje vlastní dogmatiky Soudní dvůr přešel k výrazu „ústavní listina“ a přestal poukazovat na mezinárodněprávní původ smluv (Scheu, 2002: 11).

Konstitucionalizace Římské smlouvy vytvořila expansivní logiku, která měla za následek zvýšení nároků na právo, na možnost kontroly a ujasnění nařízení. Od začátku bylo hlavním úkolem EU vytvořit podmínky pro rozvoj společného trhu. Tak jako jinde, úspěch integrace závisel na rozsahu, v jakém může EU vytvořit efektivní organizační možnosti, které by garantovaly právo vlastnictví, prosazení práva soutěže a vybudování evropského rámce pro regulaci tržních aktivit apod. Konstitucionalizace tento proces urychlila a podle Stona Sweeta také konstitucionalizace vytvořila ze soudů nejen orgán, který dohlíží na negativní integraci, ale i na pozitivní integraci (Sweet, 2011: 66). Negativní integrace spočívá v odstranění překážek, které brání rozvoji integrace a pozitivní integrace vytváří nástroje a instituce, které mají umožnit další rozvoj trhu⁴⁶.

„Tato konstitucionalizace byla provedena pomocí konstrukčních a materiálních konstitučních doktrín“⁴⁷. V těchto zásadách se určitým způsobem odráží hospodářské a politické uspořádání Evropské unie. Materiální konstituční doktrína je ta doktrína, pomocí které udělal Soudní dvůr dalekosáhlá rozhodnutí v oblasti ekonomické integrace (Deelen, Star-Deelen, 1996: 83). K zásadám této hospodářské povahy v první řadě náleží základní zásady svobody pohybu a zákazu diskriminace, které doplňují zásady volné soutěže a jednoty společného trhu. Naproti tomu

⁴⁵ Judicial activism as the "making of new public policies through the decisions of judges".

⁴⁶ Hospodářská geografie. Integrační procesy a integrační uskupení – unie (http://hgr.topsid.com/index.php?war=obchodni_organizace&unit=integracni_procesy_a_integracni_uskupeni, 18.4.2012).

⁴⁷ „This constitutionalization was acquired through both the structural and the material constitutional doctrines of the Court“ (Deelen, Star-Deelen, 1996: 83).

strukturální konstituční doktríny upravují především politické uspořádání Evropské unie. Pomocí těchto doktrín byly stanoveny normy pro vztahy mezi členskými státy a Evropskou unií.

Jako příklad materiálního konstitucionalismu a také negativní integrace můžeme uvést odstranění překážek v obchodu, kdy v rámci budování společného trhu měl velký význam nepříliš známý případ s názvem Dassonville z roku 1974. Případ se týkal obchodníka firmy Gustave a Benoit Dassonville, který chtěl dovést alkohol do Belgie na základě francouzských dokladů, které ale podle belgických úřadů nespĺňují jejich požadavky. Firma dané opatření a belgické jednání označila za omezení proti zásadám společného trhu, které má rovnocenný účinek jako kvantitativní omezení zakázaná Smlouvou o založení ES (Pomahač, 2003: 145-146). Zákaz regulace obchodu členských států pomocí „opatření s rovnocenným účinkem“ je známa jako formule Dassonville (Věrný, Dausés 1998: 102).

Známější je předběžné řízení ve věci Cassis de Dijon, které svým závěrem navazuje na rozsudek Dassonville. Jednalo se o spor mezi německou firmou Rewe Zentral AG, která chtěla dovézt francouzský likér Cassis de Dijon z Francie do Německa, a německými úřady, které stanovily možný dovoz alkoholu jen pokud splňuje kritéria minimálního obsahu alkoholu. Soudní dvůr v této věci odmítl německý argument o ochraně zdraví spotřebitelů a uvedl, že každý výrobek dovezený z jiného členského státu musí být připuštěn na území dovážejícího členského státu, pokud byl vyroben v souladu s normami a postupy výroby, které jsou akceptovány v zemi vývozce. Německé podmínky o obsahu alkoholu tedy nemohou být nadřazeny principu volného pohybu zboží (Pomahač, 2003: 146-147). Tyto případy jsou příkladem tzv. „negativní harmonizace“, kdy Soudní dvůr zkoumá, zda „vnitrostátní úprava nepříměně neporušuje základní ekonomické svobody, na kterých stojí fungující vnitřní trh“ (Klíma, 2011: 260).

Soudní dvůr je ale spíše proslulý pro svůj strukturální konstitucionalismus. Tyto strukturální zásady upravují především politické uspořádání Evropské unie. Pomocí těchto zásad se snažil stanovit Soudní dvůr normy pro vztahy mezi členskými státy a Evropskou unií, které jsou považované za „pozitivní harmonizaci“, která uvádí standardy považované napříč EU za rozumné a podporuje integraci (Klíma, 2011: 260).

Nejvíce známé a základní jsou doktríny jako zásada přímého účinku, princip nadřazenosti evropského práva⁴⁸, ochrana základních práv či když rozšířil svou pravomoc přezkumu aktů unijních orgánů i na akty Parlamentu (Deelen, Star-Deelen, 1996: 83). „Pro Soudní dvůr je typické, že může rozhodovat o otázkách zásadní ústavní povahy, které mohou mít dalekosáhlý dopad na právní řád EU. Soudní dvůr ovšem někdy využívá bagatelních případů, v nichž jsou řešeny triviální otázky, k formulaci důležitých doktrín a principů komunitárního práva“ (Bobek, Komárek, Passer, Gillis, 2005: 269). Judikáty, které tyto principy stanovily, jsou důležitou součástí evropského práva a prakticky ze Soudního dvora činí spolutvůrce právního řádu Evropské unie.

3.2. Princip přímého účinku

Princip přímého účinku právních norem Unie je jedním z podstatných rysů práva Unie a Týč ho vymezuje takto: „právní norma má přímý účinek, přiznává-li jednotlivcům (fyzickým nebo právnickým osobám) práva nebo ukládá-li jim povinnosti, a to sama, bez prostřednictví jiné právní normy“ (Týč, 2010: 103). Občanům členských států se evropské právo přiblížilo díky precedentnímu rozsudku Van Gend en Loos, kdy Soudní dvůr stanovil možnost dovolávat se evropského práva u vnitrostátního soudu.

Jednalo se o spor mezi nizozemskými finančními úřady a společností Van Gend en Loos ohledně výše cla na formaldehyd, kdy došlo k převedení formaldehydu do jiné tarifní třídy a tak ke zvýšení cla. Společnost se tak domnívala, že došlo k porušení článku 28 SFEU, který stanovuje „zákaz vývozních a dovozních cel a všech poplatků s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku ve vztahu ke třetím zemím“⁴⁹. Došlo tak k přerušení vnitrostátního řízení a položení předběžné otázky k Soudnímu dvoru, zda mohou účastníci řízení za pomoci tohoto článku uplatňovat svá individuální práva.

⁴⁸ Tedy přednosti práva EU před vnitrostátním právem.

⁴⁹ Článek 28 Smlouvy o Evropské unii

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 29.3.2012).

Soudní dvůr ve svém rozhodnutí zdůraznil význam článku 267 SEU, podle kterého má pravomoc rozhodovat právě o předběžných otázkách a zajišťovat tak jednotný výklad Smlouvy. V rozhodnutí došel k závěru, že současně se vznikem EU dochází také ke vzniku zcela nového právního řádu mezinárodního práva. Vznik tohoto systému byl ale umožněn pouze v souvislosti s omezením suverénních práv jednotlivých členských států v některých oblastech. Jeho subjekty nejsou ale jen členské státy samotné, ale i jejich příslušníci, kterým tak vznikají nejen nové povinnosti, ale jsou jim přiznána také nová práva (Pomahač, 2003: 30).

Na spor *Van Gend en Loos* navazuje v určitém smyslu rozsudek Francovich z roku 1991. Kde podstatou sporu bylo nesplnění povinnosti italského státu, kdy neimplementoval směrnici týkající se ochrany zaměstnanců v případě nesolventnosti zaměstnavatele. V důsledku toho tak nedošlo k vytvoření fondu, ze kterého mělo být poskytováno plnění právě těmto zaměstnancům. Pan Francovich byl jedním ze zaměstnanců zkrachovalého podniku, který se marně domáhal výplaty své mzdy z tohoto fondu. Poté co se zaměstnanci obrátili na italský soud, položil ten Soudnímu dvoru předběžnou otázku, zda je možné se před národními soudy domáhat bezprostředního účinku směrnice zakládající občanům určitá práva a zda je stát odpovědný za škodu vzniklou v důsledku nesplnění jeho povinnosti, která pro něj vyplývá z unijního práva. Na první z položených otázek Soudní dvůr odpověděl tak, že pokud stát nesplní svou povinnost a neimplementuje směrnici, kterou implementovat měl, nemůže se tohoto svého nesplnění dovolávat vůči svým občanům (Tichý a kol. 2006: 473-476). To ale platí pouze pokud je směrnice bezpodmínečná a dostatečně určitá. Ohledně druhé otázky soud rozhodl tak, že odpovědnost státu za vzniklou škodu je dána, neboť jinak by došlo ke zpochybnění významu unijního práva a ochrany práv samotné. Soudní dvůr tedy v tomto rozsudku stanovil, že „pokud právo EU stanoví členskému státu povinnost upravit určitým způsobem právní postavení osob, ten svou povinnost nesplní, konkrétním subjektům z toho vznikne škoda a na celý tento případ nelze aplikovat teorii bezprostředního účinku, odpovídá stát za škody způsobené nesplněním jeho povinnosti“⁵⁰.

⁵⁰ euroskop.cz, judikatura ESD (<http://www.euroskop.cz/106/sekce/judikatura-esd/>, 31.3.2012).

Tato zásada se však nevztahuje automaticky na všechna ustanovení primárního a sekundárního práva a nejproblematictější je přiznání přímého účinku směrnicím. Ustanovení směrnice mohou být účinná ve vztahu jednotlivce vůči členskému státu, tzv. vertikální přímý účinek a nemohou zatím nabývat horizontálního přímého účinku, kdy se jednotlivec nemůže dovolávat ustanovení směrnice vůči jinému jednotlivci (Blahož, Klíma, Skála, 2003: 137-139). Aby se zmírnily následky vertikálního přímého účinku, byla vyvinuta doktrína nepřímého účinku. Ten označuje stav, kdy sice není stanoven přímý účinek směrnice, avšak její obsah musí být brán při interpretaci národního práva v úvahu. Právo EU jde však dále v tom, že národní soud má aplikovat vnitrostátní právní předpisy v souladu s požadavky práva Unie a bez ohledu na to, jestli sporná ustanovení byla přijata před přijetím směrnice nebo po něm. Nicméně má být aplikováno pouze v takovém rozsahu, v jakém je národní úprava schopná interpretace požadovaná právem Unie (Hartley, 2004: 174).

Přímého účinku se týká rovněž rozhodnutí ve věci *Costa v. ENEL*. Je to spor mezi advokátem Flaminio Costou z Milána a organizací ENEL, která byla zákonem Italské republiky o znárodnění výroby a distribuce elektrické energie zestátněna. Flaminio Costa byl akcionářem a zároveň klientem této firmy. Pan Costa odmítl platit elektřinu a napadl znárodnovací akt, který vedl k vytvoření ENELu s tím, že se jedná o státní monopol, jehož vytváření zakazuje unijní právo podle článku 37 smlouvy SFEU, který uvádí, že „členské státy upraví státní monopoly obchodní povahy tak, aby byla vyloučena jakákoli diskriminace mezi státními příslušníky členských států, pokud jde o podmínky nákupu a odbytu zboží“⁵¹. Jak uvádí Týč, Soudní dvůr konstatoval, že ustanovení článku 37 odstavce 2 obsahuje zřetelný zákaz určité činnosti státu a není doprovázen žádnou výhradou, která by vyžadovala vydání vnitrostátního aktu. Je to tedy ustanovení s přímým účinkem, tedy jednotlivce se ho může dovolat (Týč, 2011: 105). Zároveň Soudní dvůr zformuloval tzv. zásadu aplikační přednosti práva EU před národním právem, jejímž důsledkem je absolutní nemožnost použití národních právních předpisů, které jsou v rozporu s ustanoveními

⁵¹ Článek 37 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 29.3.2012).

práva EU, a to ani v případě, že národní právní předpis je novější než příslušná evropská norma⁵².

Jak uvádí Búrca a Craig, vývoj přímého účinku ještě není u konce. Zřejmé ale je, že klasický přímý účinek uděluje práva jednotlivcům a umožňuje jim jejich vymáhání před národními soudy, což je jeden ze způsobů jak unijní právo ovlivňuje právo národní. V tomto smyslu klasický přímý účinek, nepřímý účinek a vedlejší horizontální účinek poskytují různé způsoby, jak unijní právo ovlivňuje národní právní systémy členských zemí (Craig, Búrca, 2011: 183).

3.3. Princip nadřazenosti

Princip nadřazenosti⁵³ předpisů práva Unie před vnitrostátními předpisy členských států je dalším důležitým principem práva EU. Princip nadřazenosti i princip přímého účinku jsou výsledkem dotváření práva Soudním dvorem, jelikož tyto principy nejsou v zakládacích smlouvách nikde deklarovány a Soudní dvůr je z těchto smluv vyvodil a formuloval v několika rozhodnutích. V rozsudku Costa/ENEL se k tomu Soudní dvůr vyjádřil tak, „že právu vytvořenému Smlouvou a tím plynoucímu z autonomního právního pramene nemohou vzhledem k této jeho zvláštnosti předcházet žádné vnitrostátní právní předpisy jakéhokoliv druhu“, tak aby nebyl porušen právní základ Evropské unie či charakter práva Unie (Věrný, Dausés, 1998: 91). V tomto konkrétním sporu byla zdůrazněna povinnost členských států poradit se s nadnárodními orgány o činech, které by mohly vést k přetvoření volné soutěže, jako bylo například znárodnění energických podniků v Itálii v tomto sporu.

Dalším rozsudkem, který potvrzuje nadřazenost unijního práva je méně známý rozsudek Simmenthal II z roku 1978. Zde šlo o spor mezi společností Simmenthal, která dovezla z Francie do Itálie maso, kde musela podle italských vnitrostátních předpisů zaplatit za hygienickou prohlídku. Simmenthal se obrátila na Soudní dvůr s otázkou, zda nejsou takové kontroly s finanční povinností v rozporu s právem EU. Soudní dvůr to označil za porušení unijního práva a rozvádí v rozsudku některé myšlenky z rozsudku Costa. Uvádí, že unijní právo je pro státní orgány členských zemí právem vlastním a pokud existuje konflikt mezi unijním a vnitrostátním právem,

⁵² euroskep.cz, judikatura ESD (<http://www.euroskep.cz/106/sekce/judikatura-esd/>, 31.3.2012).

⁵³ Dále je možné označení princip přednosti, princip primátu nebo princip supranacionality.

přednost má vždy právo unijní. „Proto je tato zásada nazývána též aplikační předností“ (Tichý a kol. 2006: 287-288).

Principem přednosti není myšleno, že právní řád Unie je nadřazen nad celým právním řádem členského státu. Nadřazenost zde platí pouze, pokud je vnitrostátní právo v konkrétním případě v rozporu s unijním právem. A jelikož Soudní dvůr argumentoval tím, že přednost unijního práva je nezbytná pro jeho vlastní existenci a smysluplnost, členské státy a jejich orgány tuto zásadu akceptují. Může zde ale nastat problém, protože Soudní dvůr interpretuje právo EU z hlediska pravomocí EU extenzivně a přednost pravidel práva EU byla přijata nad rámec pravomocí svěřených EU, které jsou v primárním právu vymezeny poměrně neurčitě (Týč, 2010:112-118).

Pravidlo nadřazenosti, bylo Soudním dvorem deklarováno proto, aby plán vytvoření společného jednotného trhu nebyl zničen tím, že by evropské právo bylo podřízeno národnímu právu členských států. Soudní dvůr rozvinul mnoho argumentů na obranu svého rozhodnutí. Prvním z nich je, že by právu EU měla být udělena nadřazenost, jelikož to plyne ze souhlasu členských států, když se přidaly k Evropské unii. Druhým argumentem je, že by cíle, které si EU vytyčila, nemohly být naplněny bez přiznání nadřazenosti unijnímu právu. A třetím argumentem je, že by závazky, které na sebe členské státy převzaly ve Smlouvách, byly pouze podmíněné, kdyby byly subjektem dalších legislativních aktů ze strany států (Craig, Búrca, 2011: 256-258).

Princip přímého účinku i princip nadřazenosti unijního práva nad právem vnitrostátním jsem do své práce zahrнула, protože nebyly součástí primárního práva a byly stanoveny judikaturou Soudního dvora. Jsou tedy příkladem dotváření unijního práva Soudním dvorem. Oba tyto principy zaručují efektivní fungování práva EU, a tím umožňují proces integrace. Princip nadřazenosti je také velmi důležitý z hlediska udržení homogenity celé EU.

3.4. Soudní dvůr a interpretace základních lidských práv

Soudní dvůr se stal velmi aktivní při aplikaci Evropské Úmluvy o lidských právech v judikatuře. Expanze EU pokračovala často nepředvídatelným směrem, a i když jejím prvotním zaměřením byly ekonomické cíle a ochrana lidských práv se nikde výslovně neobjevovala, stala se základní práva podle judikatury Soudního

dvora nedílnou součástí obecných právních zásad, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje. U počáteční judikatury týkající se otázky lidských práv Soudního dvora EU je patrné, že Soud chtěl vycházet pouze ze zdrojů práva EU, jelikož co stát to odlišná interpretace daného lidského práva a tudíž nemohl vycházet z různých mezinárodních dokumentů o lidských právech či z ústav členských států z důvodu zamezení tříštění systému evropského práva. Určit společný standard ochrany lidských práv uvnitř EU nebylo jednoduché a též se objevil problém v konfliktní interpretaci Úmluvy Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku a Soudního dvora a vztahem jejich jurisdikcí. A i když Soudní dvůr zamýšlel založit lidská práva a vytvořit je z ústavních tradic členských států a z Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv, problémem se stala neúnosně komplikovaná interpretace, kdy si mohl dovolit rozhodnout na základě Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv (Blahož, Klíma, Skála, 2003: 351-358).

Tato složitá interpretační cesta dovolávání se lidských práv v rámci EU vedla k nutnosti vytvoření vlastní Charty základních práv, která byla uvedena na mezivládní konferenci v Nice v prosinci roku 2000 a otázka jejího včlenění do smluv byla součástí debaty o ratifikaci Lisabonské smlouvy. Dokument bývá také v českých překladech nazýván Listina základních práv Evropské unie a po ratifikaci Lisabonské smlouvy se stala právně závaznou⁵⁴. Listina vychází ze smluv EU, mezinárodních úmluv⁵⁵ a z ústavních tradic členských států EU. Podle článku 6 SEU má tato Listina stejnou právní sílu jako Smlouvy, ale nijak nerozšiřuje pravomoci Unie vymezené ve Smlouvách⁵⁶. Nicméně je zde patrné, že odkaz na základní práva zakotvená v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod zaujímá v judikatuře Soudního dvora privilegované postavení a prakticky můžeme nabýt dojmu, že

⁵⁴ Euroskop.cz, Charta základních práv EU (<http://www.euroskop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>, 29.3.2012).

⁵⁵ Jako jsou například Evropská úmluva o lidských právech z roku 1950 nebo Evropská sociální charta z roku 1989).

⁵⁶ Článek 6 Smlouvy o Evropské unii (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF>, 29.3.2012).

Úmluva postupně získává postavení formálního pramene komunitárního práva základních práv (Simon, 2005: 376-377).

Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře používá pojem právo na spravedlivý proces, který se stal běžnou součástí i soudního rozhodování v evropských státech. Soudní dvůr výslovně uznal tuto obecnou zásadu, podle které má každá osoba právo na spravedlivý proces. „Právo na spravedlivý proces, které vyplývá zejména z čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, je základním právem, které Evropská unie ctí jakožto obecnou zásadu podle čl. 6 odst. 2 EU. Toto právo nezbytně znamená přístup všech osob k nezávislému a nestrannému soudu. Proto je existence záruk ohledně složení soudu samotným základem práva na spravedlivý proces, jehož dodržování má soud Společenství zejména povinnost přezkoumat, pokud je uplatňováno porušení tohoto práva a pokud pochybnost v tomto ohledu není zjevně nepodložená“⁵⁷. Soudní dvůr spojuje spravedlivý proces s právem na účinnou soudní ochranu a tento aspekt zakotvil jako obecnou zásadu EU, kterou musí dodržovat nejen orgány EU, ale také orgány všech členských států, pokud aplikují právo Unie (Klíma, 2011: 409-410).

3.5. Metody výkladu

Soudnímu právníctví nelze porozumět bez poznání přístupu interpretace. Navíc způsob výkladu, jaký Soudní dvůr používá, umožnil vyplnění mezer v evropském právu a tím ho přizpůsobil vývoji evropské integrace. Také metodami výkladu bylo umožněno expanzivní pojetí činnosti Soudního dvora, proto zde popíšu, jaký výklad Soudní dvůr používá.

Unijní soudce má na výběr z několika různých výkladových technik. Jazykový výklad posuzuje přirozený význam slov a používají ho především vnitrostátní soudy. Jeho užití Soudním dvorem je ale zkomplikováno množstvím jazykových verzí, proto Soudní dvůr nespolehá pouze na tento výklad. Soudní dvůr využívá často výklad teleologický. Tento přístup není přímo historický a nehledá pouze přesný záměr autorů textu. Soudní dvůr spíše zkoumá celý kontext, ve kterém je konkrétní

⁵⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. února 2009, věc C-308/07 P Koldo Gorostiaga Atxalandabaso v. Evropský parlament (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62007CJ0308:CS:HTML>, 29.3.2012).

ustanovení situováno a snaží se ho interpretovat podle toho, čeho mělo dané nařízení v úmyslu dosáhnout (Craig, Búrca, 2011: 64). Jinak řečeno se snaží každé ustanovení „posuzovat v jeho celkové souvislosti a vykládat s ohledem na všechna ustanovení tohoto práva, jeho cíle a stav vývoje k datu, kdy má být dotčené ustanovení práva uplatněno“⁵⁸. Proto také některé normy a principy, které Soudní dvůr „najde“ ve Smlouvách, zde nemají žádný explicitní základ. A poté zde vyvstávají obavy z přílišného aktivismu Soudního dvora, který tyto zásahy vydává za interpretaci. Obavy o to, aby Soudní dvůr neinterpretoval Smlouvy podle svých vlastních politických cílů (Búrca, Weiler, 2011: 44-45). Výše zmíněný aspekt metody výkladu přitahuje kritiku, i když je silně obhajován členy akademické komunity.

Tento způsob výkladu byl popsán právě v rozsudku ve věci CILFIT⁵⁹. Zde je stanoveno, že interpretace unijního práva musí zahrnovat porovnání všech verzí unijního práva, které je přijímáno v několika jazycích. Soud členského státu musí přihlížet nejen ke zvláštnostem práva EU, ale také mít na paměti, že unijní právo používá svoji vlastní terminologii a k výkladu unijního práva je třeba postupovat systematicky. Což jak uvádí Komárek je poměrně problematické, jelikož jen málokterý soudce v kterémkoliv členském státě ovládá několik úředních jazyků EU, aby mohl jednotlivé jazykové verze podrobit komparaci (Komárek, 2006: 527).

Podle mnoha autorů Soudní dvůr spoléhá zejména na teleologický výklad, ale podle Simona Soudní dvůr využívá kombinaci obvyklých výkladových technik a nevolí pouze jednotlivé metody. Tato kombinace pak slouží k systematickému výkladu smluv a v tom spočívá originalita způsobu výkladu Soudního dvora (Simon, 2005: 392).

Důležité ale je, že byl judikaturou Soudního dvora vytvořen určitý režim pravidel, který konkretizuje právní normy evropského práva, a že samotný výklad v těchto normách odstraňuje nejasnosti a protiklady. Metoda výkladu Soudního dvora

⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1982, věc 283/81 Cilfit v. Ministry of Health (http://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-CS-ARRET-C-0283-1981-200406999-05_00.html, 16.4.2012).

⁵⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1982, věc 283/81 Cilfit v. Ministry of Health (http://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-CS-ARRET-C-0283-1981-200406999-05_00.html, 16.4.2012).

tedy vyplňuje mezery v evropském právu, tudíž ho dotváří a přizpůsobuje ho vývoji evropské integrace. A i když se přístupy pro interpretaci smluv mohou lišit, Soudní dvůr interpretací Smluv dokázal posílit svůj vliv.

3.6. Reakce na aktivismus Soudního dvora

Aktivismus Soudního dvora a expanze jeho soudní moci vyvolala mnohé reakce, které přicházely z různých směrů. Soudní dvůr je mnohdy kritizován za svou činnost, která se pohybuje na hranici mezi interpretací a tvorbou práva. Na aktivity Soudního dvora reagovaly především členské státy, vnitrostátní soudy členských států a instituce EU. Reakce byly buďto negativní, které vedly ke konfliktu se Soudním dvorem a nebo pozitivní, které směřovaly k posunu ve vývoji regulačních mechanismů tak, aby byly kompatibilní s novou judikaturou Soudního dvora. Jak uvádí Malenovský, aktivismus není Soudnímu dvoru vyčítán soustavně, ale v historických vlnách a domnívá se, že jedna z nich v současné době vrcholí. Kritika se dostavuje především v době, kdy je integrační politický proces v krizi či stagnuje (Malenovský, 2007: 1078-80). V následující podkapitole popíšu jak argumenty, které kritizují aktivismus, tak i argumenty, které ho obhajují a jak reagují na aktivity Soudního dvora členské státy a vnitrostátní soudy.

Členské státy reagují na judikaturu Soudního dvora často hlasitým protestem a argumentují nepříznivými dopady pro příslušný stát. Příkladem je, jak uvádí Šlosarčík, reakce Německa na rozhodnutí Soudního dvora, které pro Německo zavedlo velmi nevýhodný režim dovozu banánů do EU, tzv. banánové nařízení. Státy ale evropské nařízení většinou respektují, jak tomu bylo i v tomto případě, kdy Německo prohlásilo, že nařízení bude dodržovat, ale pokusí se o jeho změnu. Dalším způsobem protestu proti rozhodnutím Soudního dvora je ten, že členský stát jednoduše dané rozhodnutí nerespektuje a argumentuje potížemi v politické, ekonomické či ústavní sféře, které dodržování rozhodnutí brání. V minulosti došlo i k otevřenému odmítnutí státu dodržovat rozhodnutí Soudního dvora. Příkladem může být chování Francie v kauze dovozu jehněčho z Velké Británie. I když členské státy mají možnost oslabit pozici Soudního dvora změnou primárního práva a v procesu jednání o Maastrichtské smlouvě se objevily návrhy na omezení jeho práv, přesto tuto možnost členské státy zatím moc nevyužily (Šlosarčík, 2005: 34-35).

Hlavním důvodem kritiky je, že si Soudní dvůr interpretaci pravidel vysvětluje jako jejich dotváření a přetváření. Otázkou je, proč je vlastně soudní aktivismus špatný. Uvedu zde tři hlavní důvody, které sice nejsou přesně psané na míru evropskému kontextu, ale dají se zde též aplikovat. Zaprvé pravidla zavedená Soudem mohou mít několik nedostatků, jako třeba větší nesrozumitelnost a chybějící souvislosti, než kdyby byla zavedena legislativním orgánem. Mnoho případů Soudního dvora ukazuje, že přijímá sice kreativní řešení, která ale jen vzdáleně souvisí s existujícím systémem. Některé z předešlých rozsudků mají nedostatky, které mohly být lehce odstraněny, pokud by Soud respektoval, že některá rozhodnutí by možná neměla být přijímána soudci. Dalším důvodem je, že soudní aktivismus snižuje soudní autoritu. Soudci vytvářejí pravidla, ale žádný fungující legální systém nepředpokládá, že jsou soudci těmito pravidly také svázáni. Rozsudky Soudního dvora nejsou „právními precedenty ve smyslu, známém např. z oblasti angloamerického práva, neboť Soudní dvůr není do budoucna svými předchozími rozsudky formálně vázán“ (Zemánek, 2004: 26). Čím více se vzdalují od pravidel daných zákonodárci a přicházejí s vlastními řešeními podle svých preferencí, tím méně autority můžou do budoucna mít. Jakkoliv se zdá tento argument přijatelným, ukázalo se nakonec v praxi, že aktivismus Soudního dvora získal význam a veřejný souhlas a jeho autorita spíše vzrůstá, než klesá (Waele, 2010: 18-21).

Další argument proti soudním aktivismu se ohrazuje proti tomu, aby takový vliv na rozvoj Unie a na rychlost a směr integračního procesu mělo pouze dvacet sedm jednotlivců. Ti nejsou voleni, a proto to může být považováno za protidemokratické jednání. Za problém legitimacy rozhodování Soudního dvora je také někdy označován způsob jmenování jeho členů do funkce společnou dohodou členských států. Otázka demokratického deficitu ale nepostihuje jen Soudní dvůr, nýbrž stejný problém postihuje i další orgány Evropské unie, které jsou konstituovány jako orgány nadnárodní organizace. Tato organizace vznikla z vůle států a nikoliv z vůle občanů, ale přesto disponuje i přímou mocí nad občany členských států (Wint, 2004). Protiargumentem je, že je to jednoduše cena za soudní svrchovanost. I když koncept demokratičnosti zde nemůže být aplikován úplně přesně, stále má tento argument váhu, jelikož role Soudního dvora na integrační proces je nezanedbatelná (Waele, 2010: 18-21).

To jak reagují vnitrostátní soudy na aktivity Soudního dvora, též popisuje Šlosarčík. Nižší soudy spolupracují se Soudním dvorem zejména prostřednictvím předběžné otázky a celkově se staví k jeho aktivitám vstřícně. K lepší komunikaci mezi nižšími soudy a Soudním dvorem také přispěla i doktrína procesní autonomie členských států, která pro členské státy znamená, že si mohou „autonomně upravit detaily procesního práva upravujícího pokládání předběžných otázek“⁶⁰. Komplikovanější vztahy jsou mezi Soudním dvorem a nejvyššími soudními orgány členských států. Tyto soudy jsou v daném státě nejvýše a není proti nim odvolání a podřizování autoritě Soudního dvora pro ně může být nepříjemné. Předběžnou otázku totiž pokládat musejí, pokud rozhodují o případu s unijním prvkem.

Další reakcí na soudní aktivismus ze strany vnitrostátních soudních institucí bylo omezení platnosti některých systémových vlastností evropského práva, kdy například německý ústavní soud omezil vymahatelnost evropských předpisů v letech 1974 - 1986 na území Německa, které nebyly v souladu se standardy lidských práv garantovaných německou ústavou. Toto rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu známé jako tzv. Solange I, se stalo manifestem nespokojenosti ústavních soudů. Napětí vzrostlo po vydání rozsudku ve věci Internationale Handelsgesellschaft v roce 1970, v němž „Soudní dvůr výslovně odmítl, že by bylo možno namítat neplatnost komunitárních aktů na základě ústavních listin základních lidských práv“ (Malenovský, 2007: 1071). Další formou protestu vnitrostátních soudů proti aktivismu bylo v několika případech stížení ratifikace změn zakládacích smluv či úplné zablokování (Šlosarčík, 2005: 36-40).

Reakce na aktivismus Soudního dvora nejsou jen negativní, ale existují i argumenty, které ho ospravedlňují. Na obranu Soudního dvora je často používán argument, že nastavení smluv ani neumožňuje Soudnímu dvoru jiné jednání a soudní aktivismus je nevyhnutelný. Dalším argumentem je, že Soudní dvůr je povinen prosazovat a prohlubovat integraci. A i když byl jasně angažovaný postoj Soudního dvora v procesu integrace napadán pro zneužití pravomoci, nakonec se v průběhu doby prosadil. Mnoho kritik je také založeno na neodůvodněných základech a tyto

⁶⁰ Šlosarčík, Ivo. Europeum. Evropský soudní dvůr a předběžná otázka podle čl. 234 SES (http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_team_europe.pdf, 12.4.2012).

kritiky také často využívají jen malý zlomek soudních rozhodnutí, která se jim zrovna hodí. Pokud se vezmou v úvahu všechna rozhodnutí, výsledný obraz je více vyvážený a jestli jsou některé případy aktivistické, mnoho dalších je jim opakem (Waele, 2010: 9-15). Jak uvádí Búrca, kritika Soudního dvora za aktivismus, pomocí něhož překračuje hranice mezi oblastí práva a politiky je problematičtá. Jelikož v tomto konkrétním případě Soudního dvora je separace práva a politiky obtížná. Přesahování práva a politiky bylo zavedeno v evropském integračním projektu a pokrok v ekonomické i politické integraci částečně aktivistické jednání Soudního dvora ospravedlňuje a legitimizuje (Búrca, 2001: 43-44). Soudní dvůr není aktivistický neustále po celou dobu a ve všech politických sférách. Na jednu stranu tvoří nové metody vynucování, ale na straně druhé současně redukuje svou intervenci v oblastech, kde se legislativní instituce staly více aktivní. Navíc také ve svých rozsudcích bere v úvahu připomínky členských států například v oblasti finančního dopadu usnesení (Craig, Búrca, 2011: 64).

Dále vyvstává otázka, zda kdyby Soudní dvůr opravdu jednal za hranici svých pravomocí a zacházel příliš daleko, proč by se jeho rozhodnutí nezrušila či nebyl donucen k jejich přehodnocení. K tomu došlo jen v pár případech (Waele, 2010: 9-15). Vždyť obyčejem unijního práva se může stát jen ustálená judikatura, která je pravidelně používána v praxi orgány EU i členskými zeměmi. Až potom co je takto judikatura zavedena, je její případná změna možná jen na základě velmi kvalifikovaných důvodů. Soudní dvůr také pomáhá s přijatelností svých rozsudků tím, že kdokoliv, koho se rozsudek subjektivně dotýká, může požádat v případě pochybností o dodatečný výklad rozsudku i podstatných bodů jeho odůvodnění. Tímto získává Soudní dvůr legitimitu pro svá rozhodnutí (Zemánek, 2004: 26-28).

Dle mého názoru, pokud se skutečně jedná o aktivismus Soudního dvora, tak je spíše ku prospěchu integračního procesu, a pokud překračuje oblast práva a vstupuje do oblasti politiky, činí tak z nutnosti a nikoliv kvůli nárokům soudců na politickou moc. Pravděpodobněji tak činí kvůli potřebě zaplnit mezery v unijním právním řádu či případně napravit nečinnost zákonodárce. Při tvorbě právních pravidel přihlíží k fungování EU a uskutečňuje ji jen v té míře, v jaké je to zapotřebí k akceschopnosti Unie. A pokud aktivismus Soudního dvora členskými státům nevyhovuje, byla a existuje zde stále možnost změnit primární smlouvy a jeho vliv

omezit. Přesto musím konstatovat, že Soudní dvůr se nechová zcela nestranně a rozhoduje spíše ve prospěch cílů Evropské unie a pomáhá ji v dalším vývoji.

4. Závěr

Práce měla zjistit především, jakou roli hraje Soudní dvůr EU v evropské integraci. Na konci jednotlivých kapitol jsou uvedeny syntézy dosažených poznatků. A jak jsme zjistili, Soudnímu dvoru nelze ubírat jeho zásluhy při vývoji EU. Bez jeho rozhodnutí by EU nebyla na takovém stupni integrace, protože rozhodnutí Soudního dvora se ukázala být významným integračním faktorem. Pomocí svých rozhodnutí rozvinul lidská práva EU, zakotvil přednost evropského práva vůči vnitrostátnímu právu, doktrínu bezprostředního účinku, bezprostřední použitelnosti, odpovědnost členského státu za škodu apod. Judikáty, které tyto principy stanovily, jsou důležitou součástí evropského práva a prakticky ze Soudního dvora činí spolutvůrce právního řádu Evropské unie. Rozhodnutí mají též nemalý význam pro vývoj v oblasti společných politik. Soudní dvůr například podpořil řadou rozsudků vytváření společného trhu a přispěl k rozvoji EU i tím, že dal evropskému právu preciznější podobu.

Cílem této bakalářské práce bylo zodpovědět si několik otázek. Nejprve čím a jak dotváří právní řád EU a jak toto dotváření přispívá k integraci. Dotváření práva pomohlo vyplnit mezery v právním řádu Evropské unie. Aktivita Soudního dvora ovlivnila téměř každou oblast evropské integrace a mimořádně výraznou stopu zanechaly např. při utváření vlastností evropského práva, lidských práv, zahraničních aktivit EU i vývoje vnitřního trhu. Soudní dvůr dotváří právo především pomocí různých metod výkladu zřizovacích smluv, kterými nejen posiluje svůj vliv, ale také díky němu zformuloval mnoho zásad specifických pro evropské právo. Právě pomocí judikátů dotváří Soudní dvůr právní řád EU. Za tuto činnost je Soudní dvůr mnohdy kritizován, jelikož si údajně vysvětluje interpretaci pravidel jako jejich dotváření a pohybuje se na hranici mezi interpretací a tvorbou práva. Jak jsem již uvedla, zastávám názor, že tak činí jen z nutnosti a při tvorbě právních pravidel přihlíží k fungování EU a uskutečňuje ji jen v té míře, v jaké je to zapotřebí k akceschopnosti Unie.

V práci se objevily především dvě zásady, kterými Soudní dvůr pomohl dotvořit právní řád EU, a to zásada přímého účinku a zásada nadřazenosti, jelikož tyto principy zaručují efektivní fungování práva EU a umožňují tím proces integrace.

Princip nadřazenosti je také velmi důležitý z hlediska udržení homogenity celé EU. Udržování homogenní interpretace evropského práva a dodržování předpisů práva EU jak evropskými orgány, tak členskými státy, organizacemi, právníckými či fyzickými osobami je nevyhnutelným předpokladem pro zdárnou a efektivně se vyvíjející integraci a Soudnímu dvoru byly přiděleny pravomoci, aby na to mohl dohlížet. Též nese odpovědnost za jednotnost výkladu a jednotnou aplikaci práva EU. Zajištění principů právního společenství mu umožňují řízení, která právě slouží k dodržení jednotného používání práva v členských státech. Velmi účinným nástrojem pro sjednocování výkladu a aplikace práva v celé Evropské unii je řízení o předběžné otázce, které velmi významně přispívá k integraci evropského právního systému. Díky předběžné otázce bylo také zformulováno mnoho důležitých zásad evropského práva.

Další řízení zmíněná v této práci jsou též nástrojem Soudního dvora v udržování dynamiky vývoje evropské integrace. Řízení pro nesplnění povinnosti má za cíl prosazovat evropské právo, řízení o žalobě pro nečinnost udržuje proces integrace, jelikož díky němu nemůže ustrnout činnost institucí EU. Řízení o žalobě na neplatnost může anulovat právní akt EU či ho alespoň z části pozměnit, což má velký význam pro správné fungování právního řádu EU. Tato žaloba umožňuje dohled nad tím, aby sekundární právo bylo v souladu se zakládacímí smlouvami a jinými prameny primárního práva. Také díky ní mají členské státy poslední možnost, jak zabránit působení normy, která je pro daný stát nějakým způsobem nepříjemná. A v neposlední řadě žaloba na neplatnost může pomoci vyjasnit spory mezi institucemi EU navzájem. Soudní dvůr stále více přebírá harmonizační a unifikační úlohu i postavení jakéhosi Nejvyššího unijního soudu a stále méně se podobá klasickému mezivládnímu arbitrážnímu tribunálu nebo mezinárodnímu soudu.

Další otázkou bylo jaká je povaha Soudního dvora jako instituce a zda se chová jako soud nebo politický orgán. Tomu se věnuje především třetí kapitola o vlivu Soudního dvora a jeho rozsudcích. Zjistili jsme, že Soudní dvůr není soudem, který by se choval zcela nestranně a z jeho rozhodnutí je patrné, že často rozhoduje spíše ve prospěch cílů EU a pomáhá jí v dalším vývoji a je ku prospěchu integračnímu procesu. Lze však také říci, že je Soudní dvůr nezávislou institucí, jelikož politický vývoj v EU neměl vliv na schopnost plnění jeho úkolů.

K nezávislosti Soudního dvora také přispívá fakt, že soudci i generální advokáti jsou vybíráni z osob, „které poskytují veškeré záruky nezávislosti“⁶¹ a tudíž jsou loajální jen vůči unijnímu právu. Nezávislost soudců je zde privilegiem, jinak by členské státy rozhodnutí Soudního dvora neakceptovaly.

Soudní dvůr na jedné straně spoluutváří právo v unijním prostoru a chová se fakticky jako vrcholný článek soustavy evropských soudů, na druhé straně jsou do něj jmenováni soudci výlučně na základě vůle vládních exekutiv. To poté vede, jak bylo zmíněno v kapitole o reakcích na soudní aktivismus, k nedostatečné demokratické legitimaci, která se projevuje neúčastí Evropského parlamentu na výběru soudců. Tento deficit měla zmírnit Smlouva o Ústavě pro Evropu, která ale nakonec přijata nebyla a Lisabonská smlouva přinesla jen mírný posun týkající se Soudního dvora. V souvislosti se soudním systémem EU se mluví o reformě nejen kvůli zmíněnému deficitu demokratičnosti, ale i z důvodu přetížení a neustále se zvyšujícího objemu řešených případů. Zřízení Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu je jen dočasnou úlevou pro Soudní dvůr. Jak uvádí Marc Jaeger předseda Tribunálu řešením by mohlo být zvýšení počtu soudců a zaměstnanců nebo vytvoření nového specializovaného soudu s pravomocí pro určitou konkrétní oblast⁶². Závěrem lze říci, že reforma soudního systému EU je nevyhnutelná.

Působení Soudního dvora, ať už jakkoliv významné, bylo a je ohraničeno zakládajícími smlouvami a rovněž další navazující sekundární legislativa byla vytvářena na základě politické dohody členských zemí bez vlivu Soudního dvora, který nemohl významněji zasáhnout do politické diskuse členských států v Radě, ale ani do vztahů Komise a Evropského parlamentu. Soudní dvůr působil ve prospěch udržení již stanoveného rámce dohody, ale nemohl přispívat k jejímu vytváření. Na závěr bych chtěla tedy dodat, že se ztotožňuji s názorem, že i když má Soudní dvůr význam a nepopíratelný vliv na udržení integrační politiky, je nutné na tuto instituci nahlížet jako na „jednoho z mnoha aktérů evropského politického procesu“ a nikoliv

⁶¹ čl. 253 Smlouvy o fungování Evropské unie

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF>, 14.3.2012).

⁶² Jaeger, Marc. Nastal čas pro reformu? Soud prvního stupně Evropských společenství slaví své 20. výročí. CURIA (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_52392/, 24.4.2012).

jako na „strůjce“ evropské integrace (Wincott, Daniel cit. dle Fiala, Pitrová, 2009: 413).

5. Seznam použité literatury a pramenů

Knižní zdroje:

Bobek, Michal – Komárek, Jan – Passer, Jan M. – Gillis, Mark (2005). Předběžná otázka v komunitárním právu (Praha: Linde Praha, a. s.).

Búrca, Gráinne de – Weiler, Joseph H. (2001). The European court of justice (New York: Oxford University Press).

Blahož, Josef – Klíma, Karel – Skála, Josef (2003). Ústavní právo Evropské unie. 1. vydání (Pelhřimov: Aleš Čeněk).

Craig, Paul – Búrca, Gráinne de (2011). EU Law: Text, Cases and Materials (New York: Oxford University Press).

Fiala, Petr - Pitrová, Markéta (2009). Evropská unie. 2. vydání (Brno: CDK).

Hartley, Trevor C. (2004). European Union Law in a Global Context: Text, Cases and Materials (Cambridge: University Press).

Janků, Martin - Svobodová, Andrea (1999). Evropské právní prostředí (Praha: Computer Press).

Karzel, Daniel (2006). Evropský soudní dvůr - Praktický průvodce (Praha: ASPI).

Klíma, Karel a kol.(2011). Evropské právo (Plzeň: Aleš Čeněk).

Pomahač, Richard (2003). Evropské právo (Praha: Karolinum).

Simon, Denys (2005). Komunitární právní řád (Praha: ASPI).

Šlosarčík, Ivo (2010). Politický a právní rámec evropské integrace (Praha: Wolters Kluwer ČR, as).

Sweet, Alec Stone (2011). The Judicial Construction of Europe. In: Craig, Paul – Búrca, Gráinne de (2011). EU Law: Text, Cases and Materials (New York: Oxford University Press), s. 66.

Týč, Vladimír (2010). Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 6. vydání (Praha: Leges).

Tichý, Luboš – Arnold, Rainer – Svoboda, Pavel – Zemánek, Jiří – Král, Richard (2010). Evropské právo. 4. vydání (Praha: C. H. Beck).

Tichý, Luboš – Munková, Jindřiška – Svoboda, Pavel – Zemánek, Jiří – Král, Richard – Tomášek, Michal (2006). Dokumenty ke studiu evropského práva. 3. přepracované a doplněné vydání (Praha: Linde).

Věrný, Arsen - Dausen, Manfred (1998). Evropské právo se zaměřením na rozhodovací praxi Evropského soudního dvora (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Odborné články:

Dean, John W. (2005). What Exactly Is Judicial Activism? The Charges Made Against the President's Judicial Nominees
(<http://writ.corporate.findlaw.com/dean/20050617.html>, 30.3.2012).

Deelen, Bart – Star-Deelen, Donna (1996). The European Court of Justice as a Federator. *The Journal of Federalism*. Vol. 26, No. 4, s. 81- 97.
(<http://www.jstor.org/stable/3330772>, 3.3.2011).

Komárek, Jan (2006). „Velký hybatel“ – Evropský soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu Společenství. *Právník. Teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 5/2006. ročník 145, s. 497- 531.

Malenovský, Jiří (2007). Triptych zobrazování Soudního dvora ES: Arbitr, „motor integrace“ nebo „velký manipulátor“?. *Právnický: Teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 10/2007. ročník 146, s. 1065- 1083.

Schen, Harold Christian (2002). Koncepce komunitárního práva v praxi Evropského soudního dvora a v právní teorii. *Mezinárodní vztahy*. 1/2002. ročník 37, s. 5- 19.

Šlosarčík, Ivo (2005). Evropa soudců a Evropa politiků – Vliv ESD na vývoj evropské integrace. *Mezinárodní vztahy*. 1/2005. ročník 40, s. 22- 47.

Waele, Henri de (2010). The Role of the European Court of Justice in the Integration Process: A Contemporary and Normative Assessment. *Hanse Law Review*. Vol. 6 No. 1, s. 3- 26.

(<http://www.hanselawreview.org/pdf9/Vol6No01Art01.pdf>).

Winter, Jan (2004). Právně politická metoda evropské integrace a návrh evropské ústavy. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*. 1-2/2004.

(<http://tf.webz.cz/jw/euroclanek.html>, 12.4.2012).

Zemánek, Jiří (2004). Soudnictví v Evropské unii mezi hierarchií a dialogem. *Mezinárodní vztahy*. 3/2004. ročník 39, s. 22- 44.

Internetové zdroje:

CVRIA, Soudní dvůr Evropské unie (<http://curia.europa.eu/>, 22.4.2012).

Evropa (http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_cs.htm, 16. 3. 2012).

Euroscop.cz (<http://www.euroscop.cz/>, 16. 3. 2012).

Jaeger, Marc. Nastal čas pro reformu? Soud prvního stupně Evropských společenství slaví své 20. výročí. CURIA (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_52392/, 7.3.2012).

Protokol o statutu Soudního dvora Evropského společenství pro atomovou energii
(http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12006A/12006A_PRO_CJ.htm, 14.3.2012).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. února 2009, věc C-308/07 P Koldo Gorostiaga
Atxalandabaso v. Evropský parlament ([http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62007CJ0308:CS:HTML,](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62007CJ0308:CS:HTML,29.3.2012)
29.3.2012).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. října 1982, věc 283/81 Cilfit v. Ministry of
Health
([http://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-CS-ARRET-C-0283-1981-200406999-](http://curia.europa.eu/arrets/TRA-DOC-CS-ARRET-C-0283-1981-200406999-05_00.html)
05_00.html,16.4.2012).

Soudní dvůr Evropské unie. Výroční zpráva 2010.
([http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-](http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-05/ra2010_stat_cour_final_cs.pdf)
05/ra2010_stat_cour_final_cs.pdf, 14.3.2012).

Šlosarčík, Ivo. Europeum. Evropský soudní dvůr a předběžná otázka podle čl. 234
SES
(http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_team_europe.pdf, 12.4.2012).

Zakládající smlouvy:

Jednotný evropský akt (<http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 2.2.2012).

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii

([http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF,2.2.2012)
lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:CS:PDF,
2.2.2012).

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie

([http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:CS:PDF),
2.2.2012).

Smlouva z Nice

(http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf, 2.2.2012).

6. Resumé

The case-law of the Court have had a crucial contribution to the legal system of the EU. It has developed fundamental constitutional principles of EU law which have not been mentioned in the original Treaties. In collaboration with ordinary citizens and the lower courts in the member states, it has managed to make Community law both directly effective and superior to the constitutional orders of the member states. The legal order which has been established through this long period is still developing.

This thesis analyses the role of the European Court of Justice in the process of European integration. The role of the Court of Justice as an important supranational institution is discussed by taking into account various decisions of the Court that established the fundamental principles of the European Union Law.

In this framework, the thesis will seek to answer such questions as: How did the Court play such an important role in the process of European integration? What are the contributions of the European Court in the development of the EU legal system?